

Uitgave: de Imkersbond ABTB, de Imkersbond van de LLTB, de Bond van Bijenhouders van de ZLTO, en de VBBN

11-6
juni 2002

bijen

MAANDBLAD VOOR IMKERS

Tuinboon. Foto: PPO Bijen

In 2000 werden in Nederland, voornamelijk op akkerbouw-bedrijven voor de conservenindustrie, bijna 700 ha tuinbonen geteeld. Nauw verwant zijn de duiveboon en de veldboon die kleinere zaden hebben dan de tuinboon. Omdat de subsidie voor de teelt van veldbonen is vervallen is deze teelt verdwenen.

De bloemen groeien aan trossen die in de bladoksels van de planten staan. De nectarlieren bevinden zich onder in de bloemkelk. Pas nadat hommels gaten aan de basis van de bloemkroon hebben gebeten kan de nectar uit deze bloem ook door bijen worden verzameld. Aan de onderkant van de steunblaadjes bevinden zich extraflorale nectarlieren die vooral bij vochtig warm weer nectar afscheiden.

De honingopbrengst bij tuinbonen is meestal klein, wel kunnen de bijenvolken een behoorlijke hoeveelheid stuifmeel verzamelen.

Christ Smeekens, PPO Bijen

Biotoopverbetering door samenwerking	R. Smits	167
Nieuws van PPO Bijen	Christ Smeekens	169
Van heinde en ver	Otto de Kat	170

Plant en bij

Voor de imkertiin	G. Schalk & E. Seldenthuis	172
-------------------------	----------------------------	-----

Boekbespreking

De ecologische siertuin	Ad Vermaas	173
'Bomen met je burens'	Frans Janssen	173

Uit de imkergemeenschap

Van imker tot imker	Ko Zoet	174
Koelsysteem voor bijenkast	Jan J. Speelziek	176

Praktijk

Antwoord uit de praktijk	M.J. van Iersel	178
Imkerervaringen	Jan Ottens	179

De lezer schrijft

Imker of bijenhouder?	Dick Vunderink	180
-----------------------------	----------------	-----

Korte berichten

Thematoonstelling Kalmthout		180
Cursief	Rik Oldeven	181

Wonderlijke waarnemingen

Een 'omgekeerde' zwerm	Carla Pera	182
Reactie van	Hayo Velthuis	182

Gezondheid

Oxaalzuur tegen de varroamijt	Peter Elshout	184
-------------------------------------	---------------	-----

Van de organisaties

ABTB: Bij gepraat		189
VBBN: Afscheid van Dick vunderink		191
ZLTO: Van de bestuurstafl		192
Kalender		193
Vraag en aanbod		194

Van de redactie

Het is misschien wel eens goed te vermelden dat met uitzondering van onze onvolprezen redactiesecretaris Marga Canters, de redactieleden en medewerkers van BIJEN ook metterdaad imker of bijenhouder zijn. (Zie pag. 180). Dat ook zij dus op 2^e Pinksterdag – de dag van dit schrijven – hun volken bekeken hebben. En dat zij dus, net als u, met genoegen vaststelden dat het een en ander verloopt zoals door ons gepland, maar dat andere zaken blijken te verlopen zoals door onze bijen gepland. Deze tegenstrijdigheid houdt enerzijds onze hobby spannend, want mysteries zijn uiterst uitdagend; anderzijds rechtvaardigt het ons blad BIJEN, dat met vallen en opstaan deze mysteries poogt op te lossen. Aan deze situatie zou eigenlijk nooit een einde moeten komen. Daarvan is, gelukkig, voorlopig ook geen sprake. De inhoud van dit juninummer komt dat weer eens bevestigen: er zijn meer vragen dan antwoorden. Houwen zo! Imkeren moet spannend blijven. BIJEN ook. Ton Thissen

Biotoopverbetering door samenwerking

R. Smits

Gelijk goede huisvaders hebben wij imkers, net als onze bijen, een oog voor drachtplanten. Immers waar drachtplanten zijn is voedsel te vinden voor onze bijen. Uiteraard probeert menig imker te zorgen voor wat extra voedsel door het planten van rijkbloeiende struiken in zijn tuin of door het inzaaien van wat perceeltjes phacelia, bladramanas of gele mosterd. Daar waar het verenigingsgevoel sterk aanwezig is wordt er nabij de gemeenschapelijke bijenhal een drachtplantentuin aangelegd. En als je kijkt naar het 'volk' is er nog veel ruimte voor samenwerking met gelijkgestemden...

In oktober 2000 is door SBNL (Stichting Beheer Natuur en Landelijk Gebied) het startschot gegeven voor de 'Campagne Groene Aders'.

Het doel van deze campagne is wildbeheereenheden (WBE's) structurele ondersteuning te geven bij het realiseren van diverse vormen van biotoopverbetering. Met andere woorden: het creëren van nieuwe voedsel- en rustplaatsen voor diverse diersoorten in het veld. Hierdoor is er enerzijds een reële kans op vermindering van landbouwschade en anderzijds zijn er meer leefmogelijkheden voor diverse planten en diersoorten. Leden van de WBE hebben vanuit hun eigen activiteit

meestal goede contacten met de agrariërs of andere grondeigenaren. Ideeën m.b.t. wat er nog verbeterd zou kunnen of mogen worden in het veld, zijn er vaak voldoende.

Wie of wat is SBNL?

SBNL is een organisatie voor particulier en agrarisch natuurbeheer. Gedurende de afgelopen 20 jaar hebben we ons gericht op het versterken van natuur en landschap door inzet van particulieren. Daarvoor bieden wij agrariërs, wildbeheereenheden en landgoedeigenaren de volgende diensten aan: voorlichting en collectieve belangenbehartiging, advisering, uitvoering/ bemiddeling van projecten, praktijkgericht onderzoek en beheer van voorbeeldterreinen. SBNL financiert haar werkzaamheden via donateurs, sponsoring, schenkingen, legaten en projecten.

167

Maar waar te beginnen?

Proefprojecten

Er is begonnen met de begeleiding van 17 wildbeheereenheden in Oost-Gelderland, omdat ook hier voorheen enkele soortgelijke proefprojecten zijn geweest. De ondersteuning bestaat uit het geven van advies en begeleiding bij het samenstellen van een biotoopcommissie en het bekijken van project- en

10 Kilometer kruidenrand langs SBB houtsingel in de omgeving van Ruinerwold. Foto: B. Breeman

Kijkje in een wildakkermengsel in de omgeving van Borculo. Foto: R. Smits

uitvoeringsmogelijkheden. Het zoeken en vinden van subsidiemogelijkheden is daarbij een positieve stimulans. Er zijn al diverse projecten in gang gezet, variërend van het terugzetten van houtsingels tot de aanleg van kleine vogelbosjes, poelen en bloemrijke kruidenstroken. Het een en ander speelt niet alleen op particuliere gronden, ook is er samenwerking met Waterschap, Staatsbosbeheer en Gemeenten. De bijgaande foto's geven een impressie van de eerste resultaten. In 2002 zullen ook wildbeheer-eenheden in de andere provincies actief bij de Campagne 'Groene Aders' worden betrokken.

Wie kan er meedoen aan de Campagne Groene Aders?

Wanneer de projecten een voorbeeldfunctie hebben, geeft dit weer ideeën en kansen voor een vervolg. Samenwerking is daarbij het devies. Immers bijen en imkers hebben profijt bij de aanleg van zo veel mogelijk bloemrijke akkerranden. En wellicht kent u als imker weer andere mensen die hieraan willen meewerken. Inmiddels komen er ook vragen voor ondersteuning uit andere delen van het land. Dit is een duidelijk signaal dat zowel de mogelijkheden als de mensen volop aanwezig zijn. Op dit moment zijn er in Gelderland al een kleine 100 ha extra aan akkerranden bijgekomen. Daarnaast wordt bij aanplant van singels niet alleen gekeken naar boomvormende soorten.

Een struikenrij aan de randen, bestaande uit meidoorn, hondroos, krent, zoete kers, wilde appel, sleedoorn of vlier biedt gedurende lange tijd niet alleen een geleidelijke overgang van laag naar hoog maar zorgt in de zomer en herfst ook voor een rijke pracht aan bloemen resp. bessen. Een reden temeer voor imkers om samen te werken!

In 2002 willen we in BIJEN een aantal werkzaamheden en projecten aan u voorstellen om u een beeld te geven over het grote scala van mogelijkheden.

Wat kunnen we dit seizoen nog doen?

U als imker heeft oog voor de drachtplanten in uw omgeving. Dan hebt u ook suggesties ter verbetering en bent u bereid zelfs de helpende hand te bieden. De ervaring leert evenwel dat nadenken en voorbereiden het allerbelangrijkste is. Wat wilt u, wat kunt u zelf en misschien wel: hoe veel tijd heeft u ervoor over? Daarbij moet u bedenken dat continuïteit het allerbelangrijkste is. De beginnende projecten moeten dus zeker niet te groot zijn. Bedenk: samen zijn we heel wat mans. Een prima voorbeeld daarvan zijn onze eigen bijen!

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met: SBNL, Rini Smits, biotoopconsulent, Postbus 159, 3960 BD Wijk bij Duurstede, 0343-591593, www.sbnl.nl

Veilig werken met mierenzuur

Mierenzuur is een in de natuur voorkomende organische verbinding die in hoge concentraties, zoals deze worden gebruikt voor de bestrijding van Varroa, een etsende werking heeft. Indien mierenzuur op de huid komt ontstaan er blaren. Zorg er dus voor dat mierenzuur niet in contact met de huid kan komen. Gebruik tijdens het werken met mierenzuur altijd beschermende kleding. Hierbij horen ook handschoenen en een veiligheidsbril. Indien er toch mierenzuurspatten op de huid of in de ogen komen, meteen 15 minuten grondig spoelen met water.

Mierenzuur verdampt zodra het met de lucht in aanraking komt. Indien de damp van mierenzuur wordt ingeademd ontstaat schade aan de longen.

Om schade van mierenzuur voor de gezondheid te voorkomen is aandacht voor de volgende zaken nodig.

1. Bij het verdunnen van mierenzuur ontstaan de grote risico's. Koop dus een kant - en - klare mierenzuuroplossing van de gewenste sterkte. Voor gebruik van de Nassenheiderverdamper, waarmee de beste resultaten zijn te bereiken, is dat een oplossing van 60%.
2. Als u toch zelf een verdunning maakt, het zuur altijd in het water gieten en nooit omgekeerd.
3. Een spuitfles is onmisbaar bij het vullen van de verdampers. Gebruik een trechter om de spuitfles te vullen.
4. Bewaar mierenzuur op een koele plaats, minimaal onder 20°C, waardoor de verdamping tijdens het vullen van de Nassenheiderverdampers beperkt kan worden.
5. Buiten bereik van kinderen houden.
6. Zorg er te allen tijde voor dat de damp van mierenzuur niet wordt ingeademd.
7. Wees ook voorzichtig met de restanten mierenzuur die na de behandeling in de verdampers achterblijven.
8. Indien men zich onwel voelt, een arts raadplegen.

Recept vereist bij gebruik mierenzuur

Mierenzuur is door het ministerie van Landbouw Natuur en Visserij toegelaten voor de bestrijding van Varroa destructor in bijenvolken. Volgens de Europese richtlijn nr. 81/851 mag mierenzuur in Nederland worden gebruikt onder de volgende voorwaarden:

- Het middel moet bereid worden door een apotheker of dierenarts.
- Het middel moet worden toegediend door of onder verantwoordelijkheid van een dierenarts.
- De dierenarts dient een administratie bij te houden van het gebruik van het middel en dit jaarlijks voor

1 februari van het daarop volgend jaar te melden aan het Bureau Bijwerkingen Diergeneesmiddelen in Wageningen.

Als niet aan deze voorwaarden wordt voldaan is men strafbaar. Om hieraan te voldoen is dierenarts G.C. Charpentier van de Dierenartspraktijk te Diessen bereid om voor de Nederlandse imkers op aanvraag een recept uit te schrijven en daarmee de verantwoordelijkheid voor de toediening op zich te nemen. Voor het verkrijgen van een recept kan men schrijven naar Dierenartsenpraktijk Diessen, t.a.v. Dhr. G.C. Charpentier, Beekseweg 11a, 5087 KA Diessen, fax 013-5042302.

Telefonisch overleg of aanvragen is ook mogelijk, maar de bereikbaarheid is beperkt: 013-5042402.

Demonstratie gebruik mierenzuur

Op donderdagavond 22 augustus is er bij PPO Bijen te Hilvarenbeek een demonstratie van het gebruik van mierenzuur m.b.v. de Nassenheiderverdamper voor de bestrijding van de varroamijt. In het komende juli / augustusnummer van BIJEN volgt hierover nadere informatie.

Primorski bijen

Primorskibijen, die afkomstig zijn uit Zuidoost-Siberië worden momenteel wereldwijd bij diverse onderzoeksinstituten onderzocht op resistentie tegen de varroamijt. Dit was ook een belangrijk onderwerp op de 'Arbeitstagung für Bienenkunde' die dit jaar van 25 tot en met 27 maart in Celle werd gehouden en waaraan ook enkele medewerkers van PPO Bijen hebben deelgenomen. Uit onderzoek dat in Amerika is uitgevoerd, is gebleken dat de Primorskibijen meer weerstand hebben tegen de varroamijt dan de bijen die in Amerika worden gebruikt. In Duitsland is het onderzoek vooral gericht op de mechanismen van de Primorskibijen waarop de hogere weerstand tegen de varroamijt berust. Bij onderzoek bij het bijeninstituut te Oberursel is gebleken dat bij Primorski bijen 33% van de mijten op de onderleggers beschadigd zijn. Bij de carnicavolken was dat 23%. Ook blijkt dat er bij de Primorskibijen meer mijten op de bijen zitten en minder in het broed. Het duurt bij de Primorskibijen langer voordat de mijten van de bijen in het broed gaan om zich te gaan vermeerderen. Om de voor- en nadelen van de Primorskibijen goed te kunnen beoordelen is ook verder onderzoek nodig naar volksontwikkeling, honingopbrengsten en de hybridisering met andere bijen.

De bijen en de elfde september

De vreselijke gebeurtenissen in New York op de elfde september 2001 vonden ook hun weerslag in de Amerikaanse imkersbladen. Zo vroeg een lezer zich in de *American Bee Journal* (2002/2) af hoe het nu moet met het verzenden van koninginnen. Hij had namelijk gehoord dat het postbedrijf van plan was een bepaalde elektronische ontsmettingsmethode toe te passen om eventueel in de post aanwezige anthrax onschadelijk te maken. Het blad antwoordde dat in dat geval niet alleen bijen, maar ook zaden, bloembollen en levende planten een dergelijke ingreep niet zouden overleven. Medicijnen, vitaminen, cosmetica zouden eveneens schade ondervinden.

170

Daarom zal de post, volgens de ABJ, niet gauw tot zo'n methode overgaan. Bovendien zijn terroristen niet gek. Zij vinden altijd wel andere wegen om hun duivelse streken uit te voeren.

Een imkersorganisatie in de staat New York kent sinds lang de onder de leden zeer populaire traditie jaarlijks een speciale imkerskalender uit te geven. In de kalender van 2002 wordt, zo meldt de ABJ (2002/3) speciaal aandacht gewijd aan die septemberaanval. Men haakte daarbij in op de vooraf in Europa hier en daar nog steeds bestaande gewoonte van het zogenaamde 'aanzeggen' waarbij nabestaanden aan de bijen vertellen dat de imker gestorven is, hoewel het uiteraard niet erg waarschijnlijk was dat er onder de slachtoffers in New York veel imkers waren. De omslag van de kalender toont onder meer drie representatieve 'heroes': een brandweerman, een politie-agent en een soldaat, die bij een bijenkast stonden om de bijen de vele doden aan te zeggen. Op de achtergrond staat een brandweerman tussen twee hoge bijenkasten die de World Trade Towers moeten verbeelden.

Het is weliswaar allemaal een beetje klungelig getekend maar ongetwijfeld goed bedoeld.

Een toverdrankje tegen de varroamijt

Beste Bijenlezer, we kunnen er maar niet genoeg van krijgen; ik bedoel, van het verzinnen van weer een

nieuwe methode om de varroamijt te lijf te gaan. Zo trof ik onlangs in *Das Bienenmütterchen* (2002/4), het maandblad van de 'Internationaler Bund der Sklenarbienezüchter', een, althans voor mij, volkomen nieuw recept aan dat ik u niet wil onthouden. Het wordt in het blad beschreven door de voorzitter van deze bond, de Zwitser Hans Stöckli, en is oorspronkelijk in november 2001 gepubliceerd in het blad 'Api'nature' door Dr. Pedro Rodriguez, een bijenteeltdeskundige eertijds werkzaam bij het Amerikaanse ministerie van landbouw.

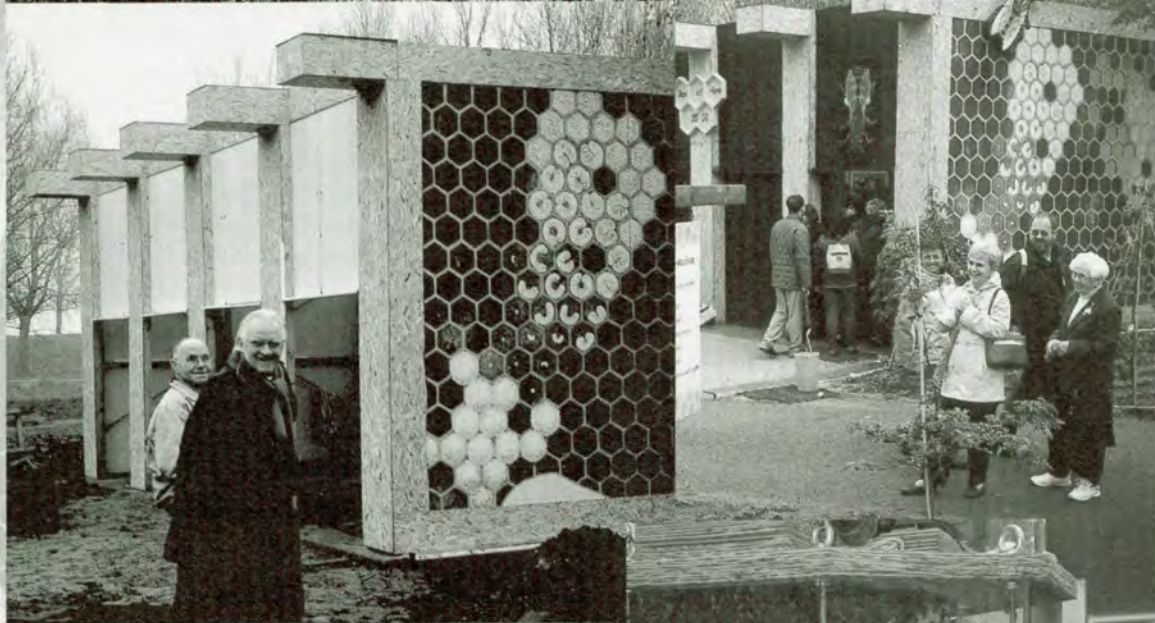
De volgende ingrediënten heeft u nodig: een paar meter katoengaren (kaarsenlont) van 4mm dikte, een half pond in kleine stukjes verbrokkelde bijenwas, ongeveer een halve liter vloeibare medische, reukloze vaseline (meer details over deze stof vermeldt Stöckli niet) en tenslotte nog een half pond honing. Breng eerst een kwart liter water aan de kook. Voeg vervolgens de wasbrokjes toe (het water verhindert dat de was in de brand vliegt, legde Pedro Rodriguez uit). Nu flink roeren met een houten spaan. Als de was gesmolten is, giet u de vaseline erbij. Steeds blijven roeren terwijl u vervolgens ook de honing erbij mengt. Als het mengsel naar uw zin is, haalt u het pannetje van het vuur. Knip dan de kaarsenlont in stukken van een meter lengte. Dompel die in het hete brouwsel, net zo lang tot de lonten het mengsel goed geabsorbeerd hebben. Laat ze er maar in zitten tot alles goed afgekoeld is. De lonten kunt u, tot u ze nodig heeft, het beste bewaren in een glazen potje. Rest nog de vraag hoe je nu met dit alles de varroamijt kwijt raakt. Dat is zeer gauw verteld. Leg op de raampjes van elk volk zigzaggewijs een meter van het geprepareerde kaarsenlont en klaar is Kees. Voor de rest zorgen de bijen zelf. Binnen twee tot vier weken hebben ze dat voor hen zo vreemde voorwerp aan stukjes gebeten en opgeruimd waarbij (en nu komt het!) de vaseline aan hun lichaam blijft kleven waardoor (u raadt het al!) de varroamijten stikken en op de bodemplank vallen; maar liefst 98% van de mijten zal, volgens Rodriguez, het loodje leggen. De behandeling moet iedere maand (behalve in de winter) herhaald worden.

Helemaal aan het eind van deze handleiding merkt Stöckli overigens nog op dat je als alternatief van deze kaarsenlontmethode ook met een verstuiver de bijen met vaseline kunt besproeien. Had dat dan meteen gezegd! Dan had ik dat rare toverdrankje niet hoeven te brouwen!

de floriade

171

Foto's Piet Hooiman

Adderwortel (*Polygonum bistorta*)

In deze rubriek wordt om de maand een (vaste) plant voorgesteld die het meer dan waard is om een plekje in de imkertuin te krijgen. Deze keer de Adderwortel (*Polygonum bistorta*)

De adderwortel is een sterke, overblijvende plant die thuishoort in de duizendknoopfamilie (Polygonaceae). Deze familie bevat zowel lastige onkruiden als waardevolle tuinplanten. De laatste zijn tegenwoordig meer bekend onder de naam *Persicaria*.

Uiterlijk

172 De bladeren van de adderwortel zijn lancetvormig en glanzend donkergroen. Zij vormen een dichte, bodembedekkende laag. Vanaf half mei verschijnen de bloemstengels met daarop de lichtroze bloei-aartjes die zo'n 5 cm lang zijn. De plant wordt ongeveer 75 cm hoog. De bloeitijd kan gerekt worden door de plant na de eerste bloei terug te knippen waarna er nog een tweede bloei volgt.

De gecultiveerde familieleden van de adderwortel zoals de *Polygonum amplexicaule* (= *Persicaria amplexicaulis*) kunnen helderrode bloemen hebben ('*Speciosum*') maar ook lichtroze ('*Rozeum*') of wit ('*Album*').

Herkomst

De adderwortel is een inheemse plant die een voorkeur heeft voor een vochthoudende, voedselrijke, kalkarme bodem. Op sommige plaatsen in beekdalen

kan deze plant massaal voorkomen, maar door ontwatering, bemesting en bekalking van de bodem is hij op veel plaatsen verdwenen. De plant prefereert een plaats in de zon, hoewel hij ook op meer beschaduwde plaatsen kan groeien, maar dan zal de bloei veel minder uitbundig zijn.

Adderwortel komt voor in het grootste deel van Europa en Azië.

Vermeerderen

De adderwortel is een plant die zich verbreidt door middel van een kruipende wortelstok en is dan ook het beste te vermeerderen door de plant te scheuren. De bloemen vormen maar weinig zaad wat ook nog eens moeilijk ontkiemt zodat zaaien geen geschikte manier van vermeerderen is. Ook de gecultiveerde rassen dienen door scheuren vermeerderd te worden.

Toepassing

De plant heeft een voorkeur voor vochtige bodems, maar doet het ook goed in normale tuingrond. Dit maakt hem geschikt voor beplanting bij een vijver of slootkant, vooral in de wat wildere tuinen. Maar ook in de border komt hij goed tot zijn recht, vooral in wat grotere groepen. Men dient wel rekening te houden met zijn woekerende karakter: hij heeft de neiging de wat zwakker groeiende planten te verdringen.

Bijwaarde

Voor de bijen is de adderwortel een zeer waardevolle plant, vooral door de bloeitijd die valt in de periode dat de meeste voorjaarsbloeiërs uitgebloeid zijn en de zomerbloeiërs nog moeten beginnen nl. vanaf half mei tot juli. In de nazomer kan dan nog een tweede bloei volgen. De plant levert zowel nectar als (zwart) stuifmeel.

Bijzonderheden

Adderwortel dankt zijn naam aan zijn gedraaide wortelstok; ook de naam *bistorta* duidt hierop. Niet alleen bijen maken dankbaar gebruik van de bloemen, ook voor allerlei soorten vlinders is het een welkome nectarbron.

De plant bevat looistoffen en werd om zijn samen-trekkende werking in de kruidengeneeskunde gebruikt bij bloedingen en/of diaree.

Geaderd witje op bloeiende adderwortel

De ecologische siertuin

De ecologische siertuin

John Rigaux en Rosette van Cauteren

Uitgegeven door Velt (Vereniging voor Ecologische Leef- en Teeltwijze) ISBN 90-800626-3-4

Het boek is te koop in het Bijenhuis en kost €29,95.

Onlangs is de vierde druk verschenen van dit fraai uitgevoerde en inspirerende boek. Bovendien ademt het hele boek de liefde voor de aarde en al wat er op leeft. Dat geeft het boek een extra dimensie. Wel heeft het boek een voor ons land wat misleidende titel. Het is namelijk niet in de eerste plaats gericht op de kleine tuinen zoals in ons land, maar veeleer op sierparken en landgoederen. Maar op dat gebied worden dan wel tal van waardevolle ideeën aangereikt. Niet alleen op het gebied van de aanleg en het onderhoud, maar ook op tal van achterliggende ecologische principes. En dat in de meest brede zin. Het hele boek is ervan doortrokken dat het gaat om een samenwerken met de natuur, een verbinding tussen mens en aarde, een harmonieus samenleven van plant, dier en mens. In concreto is niet het mooi-mooier-mooist het leidend principe voor de siertuin, maar zijn andere noties

belangrijker, zoals:

Wat is passend in relatie tot de bodem, de omgeving, het landschap?

Hoe kunnen insecten en andere dieren profiteren van de inrichting van de tuin?

Hoe kunnen mensen de schoonheid van de natuur (her)ontdekken?

Zoals gezegd, worden de uitgangpunten vooral toegepast op grotere tuinen. Tuinen die ook ruimte bieden aan bomen, struiken en hagen, of tuinen met ruimte voor een bloemenweide, een boomgaard of een houtwal.

Maar toch is er ook voor anderen wat te vinden in dit boek. Dat betreft o.a. de rijke schakering aan onderbouwde ideeën en een lange lijst van planten en struiken met daarbij de omstandigheden waarin deze zich thuisvoelen, alsook hun functies in een eco-systeem.

Al met al een aanrader voor degene die een grote tuin tot zijn beschikking heeft, maar zeker ook voor het gemeentelijk groenbeheer.

Ad Vermaas

173

'Bomen met je burens'

'Bomen met je burens'

Leidraad voor geschillen bij de erfgrans

Bomenstichting Utrecht

In veel tuinen spelen bomen een onmisbare rol. Ze zorgen voor privacy, schaduw op warme zomerdagen, schuil- en nestgelegenheid voor vogels en als het drachtbomen zijn (wij imkers planten natuurlijk niets anders), bieden ze volop nectar en stuifmeel voor al wat zoemt en fladdert. Voor de eigenaar kunnen die bomen een bron van vreugde zijn. Totdat uw burens beginnen te klagen. Ze willen dat er gesnoeid wordt of zelfs gekapt. Maar u wilt die mooie boom voor geen goud kwijt. Wat moet u doen? Als er een burens-ergerenissen-top-tien zou zijn, scoort overlast door bomen hoog: verminderd licht in huis en tuin, bladeren in de dakgoot, overhangende takken en het opdrukken van tegelpaden door boomwortels. Moeten de burens dit allemaal accepteren? Wat zijn hun rechten en die van de boomeigenaar? Sinds de oprichting in 1970 heeft de Bomenstichting onder het

motto 'een boom is buitengewoon' gewerkt aan de verbetering van de zorg en het respect voor bomen. Ze doet dit door het geven van voorlichting en advies zowel aan overheden als particulieren. Het boekje 'Bomen met je burens' past hierin. Het is een handreiking om burens-ergerenissen te voorkomen. Dus bij aanplant al opletten: geen paardenkastanje in de voortuin van een rijtjeswoning! Maar ook om geschillen op te lossen. Wat zijn de juridische spelregels rond bomen en heesters bij de erfgrans? Aan de hand van praktische voorbeelden, ondersteund met wetsartikelen, wordt waardevolle informatie gegeven. Een trefwoordenregister en een lijst met verklarende termen maken het boekje -veertig pagina's- bijzonder compleet.

Het is te bestellen bij de Bomenstichting, Oude Gracht 201 bis, 3511 NG Utrecht, door €12,30 (incl. porto) over te maken op rekening 21.08.755 o.v.v. 'Bomen met je burens'.

Frans Janssen

Noord en Zuid

Juni alweer. De tijd heeft pootjes. Je bent geneigd er 'gekregen' aan toe te voegen, maar het is natuurlijk altijd zo geweest. Het bijzondere is alleen dat we het allemaal zelf moeten ervaren. Maar die tijd komt. Er is zelfs een boek verschenen met als titel: 'Waarom de tijd sneller lijkt te gaan naarmate je ouder wordt'. Maar vanmiddag heb ik de tijd even stil gezet. De omstandigheden waren er dan ook naar. Het was een dag om in te lijsten, zonnig met weinig wind en een heerlijke temperatuur. Ik ben richting strand gegaan. Zittend op een duin met uitzicht op de branding geef je je gedachten de vrije loop...

174

Vanaf onheuglijke tijden is de branding gewoon de branding gebleven en dat zal ook zo blijven. Vanaf onheuglijke tijden gedraagt een bijenvolk zich volgens een vastgelegd patroon en ook dat zal niet veranderen. Imkers heten wat behoudend, maar misschien komt dat wel door onze omgang met de bijen. We staan namelijk voortdurend oog in oog met oeroude vastgelegde gedragsregels. Toch gaat het niet helemaal op. Er wordt hier en daar getornd aan die gedragsregels, denk maar aan het verhaal van Jan Ottens (Bijen 11(1) en 11(2)). Jan verenigt zijn volken al heel vroeg in het jaar, liefst in februari, om sterke volken te hebben tijdens de voorjaarsdracht met als bijkomend voordeel dat de bijen ruimschoots de tijd hebben om aan elkaar te wennen. Ik hoorde oude rotten mompelen 'verenig dan in het najaar dan hebben ze daarvoor nóg meer tijd'. Jan heeft gelijk waar hij zegt dat bij het later verenigen de volken sneller op zwermhoogte komen, maar daar zijn weer oplossingen voor bedacht. Maar er is meer. In het huidige tijdvak waarin het voorjaar steeds eerder van zich doet spreken is Jan misschien zijn tijd vooruit. Wellicht dat we in de toekomst allemaal vroeger in het jaar met de bijen aan de slag gaan, waarbij niet de kalender maar de natuur het moment van handelen bepaalt. Van Ton Thissen hoorde ik dat zijn volken eind maart al smeeften om meer ruimte vanwege de hoeveelheid broed. Zo'n geluid komt me bekend voor uit de periode dat ik in de Haarlemmermeer imkerde, maar die toestanden gaan absoluut niet op voor het noorden van het land met de invloed van het koude zeewater. Uit bovenstaande blijkt wel dat het onmogelijk is een algemene praktijkregel te geven. Imkeren in een stad of in de zuidelijke helft van ons land is wel gelijk aan het imkeren in het noorden, maar het gebeurt allemaal een maand eerder. Om nog even terug te komen op onze behoudzucht. Wat

te denken van de alle attributen die we gebruiken? Kijk maar eens om u heen. Jawel, de korf werd kast en de toorts beroker, het eerste exemplaar daarvan staat gedateerd op 1870 op naam van Moses Quinby, maar tot op de dag van vandaag is het principe gelijk gebleven en behoort de blaasbalgberoker tot de standaarduitrusting van de imker. Daarnaast is de Dathepijp gekomen. Het grote voordeel daarvan is dat je onder alle omstandigheden beide handen vrij hebt en hij laat je zelden in de steek. Geen nadelen? Jawel, vaak moet de brandpot bijgevuld worden en op den duur vormt het gewicht een aanslag op je gebit. Maar een keus moet je maken en na heel veel jaren werken met een blaasbalgberoker ben ik toch overstapt op de Dathepijp. Een windvlaag brengt me weer terug naar de werkelijkheid van alle dag. Ik kan een rilling niet onderdrukken, toch heb ik het niet koud.

Bruidszwermen

Toen imkerend Nederland in de jaren vijftig van de vorige eeuw de Aalstermethode massaal omarmde duurde het niet lang of de tijdschriften 'Bijenteelt' stonden vol met vragen over bruidszwermen, een nieuw fenomeen. Een bruidszwerm is een mislukte bruidsvlucht van de koningin. Ze ontstaat voor- namelijk als de aflegger wordt gemaakt terwijl er al een zwermneiging in het volk aanwezig is en de aflegger bovendien klein van stuk is. In die gevallen slijt de pas uitgelopen koningin haar eerste levensweek in een broeiest van zwermzwangere bijen en als de jonge freule dan op weg gaat naar de darrenverzamelplaats (dvp) voor de gewenste paringen, dan laten de bijen zich die kans niet ontnemen en buitelen met haar mee naar buiten. Mijn mentor noemde het met een knipoog 'broodnijd van de werksters'. Het had in ieder geval tot gevolg dat de dvp niet werd bereikt. Vreemd eigenlijk dat de jonge koningin zich zo van haar missie laat afleiden. Schep je een dergelijke zwerm en stort je de bijen terug in het volk van waaruit ze zijn vertrokken dan blijven ze zwermen. Nooit doen dus. Geef ze een woning op maat en je bespaart jezelf veel werk.

Jong bij jong

In juni staat de koninginneteelt centraal. We kweken zelf de nieuwe generatie uit de eigen volken, via aangeleverde larfjes of we kopen er een aantal. Bij het overschakelen op een ander ras moet er extra voorzichtig worden gehandeld. Het verhaal van Hans van der Post.

'Als ik een moeder koop van Schier dan maak ik in de ochtend van de dag dat ze aankomt een kast klaar waarin vijf raten gaan in deze volgorde:

Een raat met voer, honing of suiker; een mooi uitgebouwde raat zonder darrencellen; een raat met uitlopend broed (je moet de eerste bij zien uitlopen); een mooi uitgebouwde raat zonder darrencellen en een raampje met kunstraat.

Vervolgens schud ik van een moedergoed volk tien raten af, bij voorkeur uit de bovenbak waar veel jonge bijen aanwezig zijn. Zorg dat de moeder niet mee komt. Dit samenraapsel zet ik OP het volk waar deze bijen uit komen want alle bijen die kunnen vliegen moeten eruit, ook de jonge bijen die al een keer zijn ingevlogen. Het vlieggaat maak ik zo klein dat er maar twee bijen tegelijk uit kunnen. Dit moet minstens gedaan worden drie uur voordat de in te voeren moeder arriveert. De afgeslagen bijen gaan zich erg moederloos voelen en vliegen goed af. Daarom moet je niet meer dan een raam met uitlopend broed in dit volkje hangen. Zet je het volkje naast de kast waar de bijen uit zijn gekomen dan lopen alle bijen weer terug naar de vertrouwde kast. Bij regenachtig weer is het beter alles uit te stellen tot de volgende dag. Het moertje heeft begeleidend bijen bij zich en ook wat suikerdeeg, dus die redden het wel. Bewaar ze wel op een warme plaats. Aannemende dat het goed weer is dan doen we het moertje in een moerhuisje (kruisspeld), zonder de begeleidend bijen, sluit de speld af met een prop suikerdeeg en klem dit tussen de raat broed en uitgebouwde raat van het samengestelde volkje. Als het goed is zullen de bijen al stertselend het moertje begroeten. Zet tot slot een voerbakje op en kom er de eerste tien dagen niet aan! Na twee dagen komen de eerste bijen op de vliegplank en na vier dagen wordt het eerste stuifmeel gehaald. Nu iedere dag een kwart jampot suikerwater oplossing 1 op 1 geven. Als na vier weken de eerste bijen van de nieuwe moeder zijn uitgelopen dan een raat uitlopend broed van een ander volk er bij hangen. Let er wel op dat met een ruime meerderheid van carnica-bijen moet worden ingewinterd'.

Hoe een drie-raams carnica-volkje in te voeren in een volk van zwarte bijen

Gerrit de M. wil wel eens met 'deugende' bijen werken in plaats van met 'ondeugende'. Jarenlang heeft hij zijn zweep laten klappen naar ondeugende zwarte bijen. Willem V. heeft hem een drieramertje met standbevruchte carnica-moeder bezorgd en Gerrit wil nu deugd en ondeugd laten samengaan. Dat doet hij als volgt. Gerrit hangt de inhoud van de drieramer

over in een zesramer en plaatst die boven op het deksel van het zwarte bijenvolk. Vervolgens haalt hij ramen met uitlopend broed uit het ondeugende volk en hangt die over in de zesramer. Als de zesramer vol is vervangt hij deze door een tienramer. Het ondeugende volk slinkt en slinkt. Al haar uitlopend broed wordt immers weggenomen. Dan nadert het einde voor de zwarte majesteit. Gerrit maakt haar kast open, zoekt haar op en stopt haar in ballingschap (of erger). Dan wacht hij drie uur, het zwarte volk moet zich moederloos gaan voelen. Vervolgens verenigt hij beide volken met een krant. De carnica-moeder gaat vlijtig door met leggen en tenslotte leven er in de kast alleen nog bijen die braaf en zachtmoedig zijn, deugende bijen dus.

Emoties

Door emotie opgezweept, als de zee door de wind, rollen de vragen over elkaar heen. Hoe is het mogelijk dat darren ontstaan met een afwijkende oogkleur, waarom hebben niet alle darren die afwijkende oogkleur. Is het een toevallige samenloop van omstandigheden, is het een eigenschap van vaders- of moederszijde... Het nuchtere antwoord van de wetenschapper Hayo Velthuis: 'darren hebben geen vader, Ko'. Naast darren met rode ogen is er nu een imker met rode konen.

Het weer in juni

Voor het midden van het land geldt over de periode 1971-2000 als gemiddelde 187 uur zonneschijn, 72 mm neerslag en een gemiddelde maximumtemperatuur van 19,8°C.

Juni maanden

Jaar	Zon	Uren	Neerslag (mm)	Max.temp °C
1997	normaal	zeer nat	(105)	normaal
1998	somber	extreem nat	(134)	normaal
1999	vrij zonnig	normaal		normaal
2000	normaal	droog		vrij warm (21,1)
2001	vrij zonnig	vrij droog	(50)	normaal

Geraadpleegd

Post, Hans v.d., Een nieuwe koningin opkweken naar een volk waarin zij kan overwinteren (jong bij jong) Raat voor Imkers 22(5): 13(maart 2000)

Tongeren, Frans van, Bij-stelling 42: Hoe een drie-raams carnica-volkje kan worden ingevoerd in een volk van zwarte bijen. De Vliegplank 8(2): 7 (1996) VBBN subvereniging Gorssel

Velthuis, Hayo, Pigment tussen facetten. Bijen 11(4): 118 (april 2002).

Kastelij, Mark, Een ongewone vangmethode, D'n Balkumse Bie Nr.32: 12(1996).

Door de zon bekrachtigd koelsysteem voor bijenkast

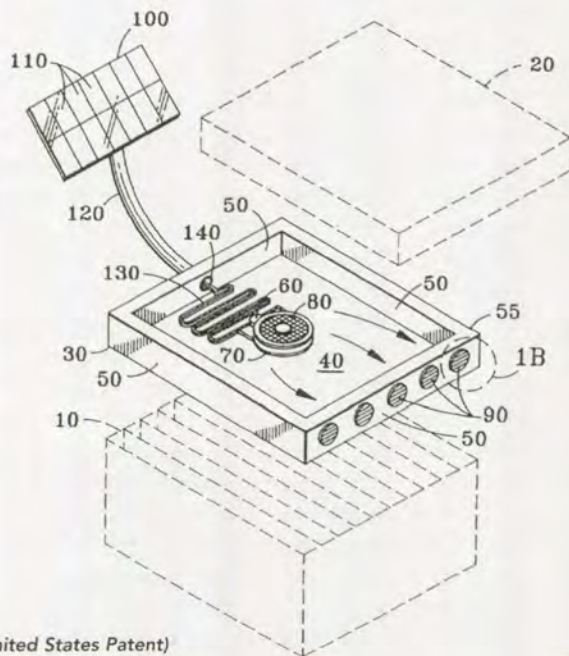
Jan J. Speelziek

Afgelopen zomer ontmoette ik een bijenhouder uit de USA, die mij vertelde dat aldaar succesvol werd geëxperimenteerd met bijenkasten, voorzien van 'airconditioning'.

Vanwege een aanzienlijke meeropbrengst zou de aanschaf van de hiertoe benodigde apparatuur alleszins verantwoord zijn. In de USA wordt, naar zijn zeggen, in de professionele imkerij veelal gewerkt met volken op twee BK's en meerdere HK's. Ik kon dat Amerikaanse verhaal moeilijk serieus nemen, totdat ik enkele weken nadien een gedetailleerde 'United States Patent-brief' ontving, waarin alle details van genoemde vinding staan beschreven. (zie illustratie)

Deze uitvinding van een door de zon bekrachtigd koelsysteem is afgestemd op de Langstroth bijenkast, het standaard type kast in de USA. Hierbij wordt een module, ongeveer ter grootte van onze voerbak, geïnstalleerd tussen de bovenste honingkamer en het dak. Een thermostaat, opgehangen in het inwendige van de bijenkast, stelt de ventilator in de module in werking, zodra de temperatuur in de kast de geprogrammeerde grens overschrijdt. De temperatuur voor een optimale honingproductie ligt rond de 25°C. Deze ventilator met een aanbevolen snelheid van 30 tot 40 omwentelingen per minuut, wordt rechtstreeks aangestuurd door genoemde thermostaat en bekrachtigd door een foto-elektrisch zonnepaneel aan de buitenzijde van de module.

Deze wijze van koeling regelt de temperatuur, de vochtigheidsgraad en het CO₂-gehalte in de bijenkast. Een schermpje aan de onderzijde van de module voorkomt dat de bijen met de ventilator in aanraking komen. De warme lucht verlaat de bijenkast via een aantal openingen in de module, terwijl koude lucht via de normale opening van de kast wordt aangezogen. De afgevoerde warme lucht wordt zoveel mogelijk gedirigeerd naar de voorzijde van de kast, zodat de thuiskomende bijen via de erin aanwezige feromonen hun woning probleemloos kunnen terugvinden. Het zonnepaneel is bevestigd op een flexibele staander, zodat dit op een gunstige positie ten opzichte van de zon kan worden opgesteld. Ook is het

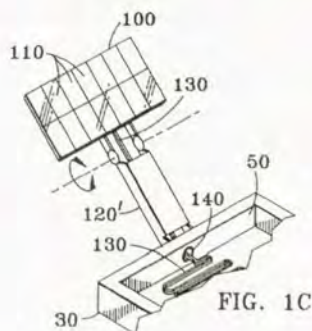
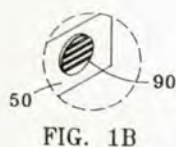

(United States Patent)

mogelijk dit paneel op enige afstand van de bijenkast te plaatsen, zodat de kast in de schaduw kan blijven staan.

Abnormaal hoge temperaturen in een bijenkast zijn er namelijk de oorzaak van, dat honingbijen, die normaliter 6 weken leven, sterk in hun levensduur worden bekort. Deze toestand doet zich voor als de bijen zich in groten getale ophouden op de vliegplank en tegen de voorzijde van de kast (baardvorming). Het is echter niet alleen de hoge temperatuur die de bijen de kast uitjaagt. Een andere oorzaak is de luchtvochtigheidsgraad en het CO₂ gehalte, die tot onaanvaardbare hoogte kunnen oplopen, zoals bij overschrijding van een 50% relatieve vochtigheid en 3 tot 4%-CO₂-gehalte. Een en ander veroorzaakt dan een sterke reductie van de honingopbrengst, hetgeen ten koste gaat van de (beroeps)imker.

Een belangrijke achtergrond, die leidde tot de ontwikkeling van dit koelsysteem was het indampingsproces van nectar tijdens zeer warm weer. Voor 3 pond

Details uit de tekening op de vorige pagina

nectar moeten de bijen 2 pond water verdampen om aldus 1 pond honing over te houden. Ter illustratie zij vermeld, dat bijen bij een temperatuur van 21°C en 50% relatieve luchtvochtigheid al 45 m³ lucht nodig hebben om ½ liter water te verdampen. Normaliter zien we de bijen bij hoge temperaturen massaal stertselen, terwijl ze juist dan bezig zouden moeten zijn met het verzamelen van nectar. Aldus deze 'United States Patent' brochure.

bijen

FOTO VAN DE MAAND

De in 1999 geopende bijenstal van de VBBN subvereniging Velp op landgoed Heuven te Rheden achter het bezoekerscentrum van Natuurmonumenten "Veluwezoom". Op zondagmiddagen van Pinksteren tot half september zijn leden van de vereniging aanwezig om bezoekers te woord te staan. De subvereniging Velp is inmiddels gefuseerd met de subvereniging Arnhem. Foto: M. Simon uit Velp.

De vraag voor de maand juni was:

Waar moeten we op letten als we reizen met bijen?

Op deze vraag zijn geen antwoorden binnengekomen. Er was van de antwoorden voor de maand mei nog één antwoord blijven liggen. Daar hebben we nu plaats voor. De vraag was: Hoe houden we de oude koningin in de zwermtijd op het volk?

Zonder zwermen door de zwermtijd (3)

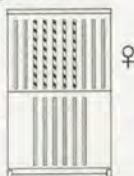
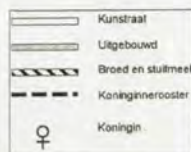
De hieronder beschreven methode wordt sinds enkele seizoenen door mij toegepast bij meerdere carnica-volken. De resultaten zijn boven verwachting en ervaringen met zwermduftige volken zijn niet voorhanden. Het merendeel van de koninginnen in mijn twintig volken is ouder dan twee seizoenen.

Randvoorwaarden:

- Tijdens de voorjaarsontwikkeling op tijd ruimte geven door om de 10 dagen een broedkamer met deels kunstraat bij te geven.
- Extra ventilatiemogelijkheid geven door de voeropening in de dekplank open te laten.
- Op tijd volle bakken honing oogsten.
- Na het plaatsen van een rooster het broed boven het rooster controleren op doppen.
- Het broednest eenmaal per 14 dagen controleren op de aanwezigheid van doppen. Aanwezige doppen en speeldoppen wegbreken.
- Zwermduftige volken een andere koningin geven.

De methode: Tijdens het voorjaar, van half april tot medio juni, vormt zich in het broednest een overvloed aan voedsters en bouwbijs. Deze overdaad leidt tot voorbereiding voor het zwermen. Door het onttrekken van voedsters en bouwbijs aan het broednest, wordt deze overmaat verminderd waardoor het bijenvolk zich in opbouw stabiliseert en van het zwermen afziet. Het onttrekken van bouwbijs gebeurt door het aanbieden van kunstraat buiten het broednest. De voedsters worden onttrokken door open broed boven een koninginnen-rooster te plaatsen. In het broednest wordt ruimte gegeven door broedramen te vervangen door uitgebouwde ramen.

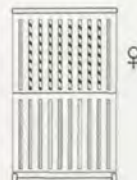
Werkwijze: A. Inwinteren op twee bakken. De bovenste broedkamer met 10 ramen waarin het broednest met de koningin. De onderste broedkamer met 6 tot 8

Figuur 1 overwinteren

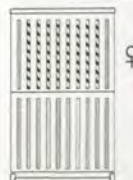
klimramen (figuur 1).

B. Omstreeks 8 - 20 april de lege plaatsen in de onderbak opvullen met kunstraat en uitgebouwde ramen. De kunstraten op de 4^e en 7^e plaats in de onderbak (figuur 2).

Figuur 2
8-20 april

C. Begin mei, als de onderbak minstens voor de helft is bezet wordt de bovenkamer op de bodem geplaatst. Uit de bovenkamer worden ramen met broed en twee ramen met honing verwijderd. In de bovenkamer worden in het midden twee uitgebouwde ramen geplaatst. Ter weerszijde hiervan worden de ramen met broed aangeschoven. Verder wordt deze bak aangevuld met uitgebouwde ramen. De koningin moet zich in deze (nu) onderste broedkamer bevinden. Plaats nu een rooster op de onderste broedkamer en daar bovenop de tweede broedkamer.

Figuur 2
8-20 april

Rangschik de overgebleven ramen van links naar rechts: een honingraam, een uitgebouwd raam, een raam kunstraat, een uitgebouwd raam met wat honing en stuifmeel en een raam met broed.

De andere helft van bak in omgekeerde volgorde (figuur 3).

D. Herhaal na 12 tot 18 dagen het naar boven plaatsen van 2 ramen open broed in een derde broedkamer die tussen de onderste en de bovenste broedkamer wordt geplaatst (figuur 4). Voordelen van deze methode:

- Werkbesparend.
- Steeds een stabiel broednest van 8 à 10 ramen.
- Overvloedige honingooft.
- Omdat de koningin meerdere jaren meegaat, ontstaat de mogelijkheid tot selectie van een eventuele nateelt.
- De methode is ook geschikt voor de weekend-imker.

M. Kalmar, Nijmegen

Figuur 4

De vraag voor de maand oktober

Als na de zomerdracht de honingkamerramen geslingerd zijn, kunnen ze opgeslagen worden voor hergebruik in het volgende seizoen. Hoe behandelt u deze ramen alvorens ze in de opslag gaan en op welke wijze houdt u ze in de wintermaanden vrij van schimmel en wasmot. U kunt uw antwoord tot begin september naar de redactie insturen. Dat kan per brief, schijfje of per e-mail aan redactie@vbbn.nl of direct naar mij: m.j.van.iersel@wxs.nl.

Slingeren

In juni wordt voor de tweede en/of de derde keer geslingerd. De laatste jaren werk ik steeds met moerroosters. Ofschoon het een fikse barrière is in het volk, blijkt het in onze omgeving toch een handig middel om te voorkomen dat er broed in de honingkamers komt. Broed in de honingkamers is erg lastig. Niet alleen bij het slingeren, maar ook als de honing van het volk gehaald moet worden. Nu kan ik dat snel doen door een dag voor het slingeren het rooster te verwijderen en daarvoor een uitlaatbord in de plaats te leggen.

Uitlaatbord

Een uitlaatbord werkt fantastisch. Het voorkomt dat er bijen van de raten geslagen of geveegd moeten worden. Het werkt echter slecht of helemaal niet als er nog broed in de honingkamer zit. De bijen willen dat niet verlaten.

De bijen worden dankzij het uitlaatbord minimaal gestoord en de honingkamers kunnen lekker snel verwijderd worden. Dat is goed voor de jonge moeder en het voorkomt roverij. Het moerrooster zorgt ervoor dat de raten mooier blijven, daar ze niet bebroed worden. Dat is handiger bij het slingeren, want de bijen verzegelen de honingcellen met de was van de omliggende raten. Zijn die donker dan krijg je ook donkere zegels op de honing. Donkere raten (oude was) zijn lastiger te ontzegelen.

Controle nieuwe moeren

Eind mei of begin juni, afhankelijk van het jaar, vindt ook de controle van de jonge moeren plaats. Als de dekplank goed vast zit, kijk ik niet verder. Ook aan het vlieggat is al veel te zien. Flink stuifmeel verzamelen betekent broed. In een later stadium kan dat ook via de vallende varroamijten gecontroleerd worden. Als er weer meer mijten vallen en ook bleke mijten dan is er uitlopend broed in het volk. Bovendien liggen er dan ook wasdekseltjes van broedcellen op de bodem. De glazen dekplank bewijst ook hier weer haar dienst. Ik kan zonder te storen zien of er bouwactiviteiten zijn en dan zit het goed. Afblijven dus. Is de jonge moeder niet aan de leg, dan hang ik er een raampje met open broed uit een ander volk in. Zitten er de volgende dag geen redcellen op, dan is de zaak in orde.

Drieramertje

Als het volk moederloos blijkt te zijn (redcellen aangetrokken) dan biedt een reservevolkje op drie

ramen uitkomst. Daarom maak ik als het even kan een 3-raams reservevolkje tijdens het doppen breken. Heb ik het reservevolkje later niet nodig, dan geef ik het weg. Er is altijd wel een collega die er blij mee is. Zou ik dat niet doen dan stijgt het aantal volken en dat wil ik niet.

Moerloze volken moergoed maken

Moeren invoeren in hopeloos moederloze volken is vragen om problemen. Met het 3-ramertje lukt dat meestal wel. Ik handel daarbij als volgt. Het moederloze volk sla ik in een wasmand. Het 3-raamsvolkje wordt in een 10-raams kast gehangen. Die vul ik aan met lege raten uit het moederloze hoofdvolk. Deze kast komt op de plek van het moederloze volk te staan. De mand met bijen uit het moederloze hoofdvolk komt op een tiental meters voor de stand te staan, waarvandaan ze vanzelf terugvliegen. De nieuwe moeder zit veilig tussen haar eigen bijen, waardoor het volgens mij zo vaak goed gaat.

Op de grond stoten

Vroeger stootte ik het moederloze volk ook wel op de grond. Dat ging goed totdat er een volk was dat daar dagen bleef liggen. Met veel moeite heb ik ze weer teruggekregen door ze op een raat te laten kruipen. Als ze vanuit de mand niet terugvliegen kan ik de mand simpelweg 's avonds tegen de kast zetten. Na een paar minuten kruipen ze dan alsnog naar binnen zonder daar een puinhoop aan te richten en de nieuwe moeder te doden.

Honing in schone raten. Een lust voor het oog en een lust om te slingeren

Imker of bijenhouder?

Gelukkig telt ons ledenbestand mensen die de taal zuiver wil houden. Onze Vlaamse burens zijn daar overigens beter in, met wentelwiek als sprekend beeld voor het onbegrijpelijke helikopter. Het gaat om het onderscheid tussen een imker en een bijenhouder. Een imker is zo professioneel dat hij met bijenhouden een (neven-)inkomen kan verwerven. Vandaar dat we spreken over een beroepsimker en niet over een dito bijenhouder. De bijenhouder houdt bijen als natuurhobby en voor het verdienen van zijn boterham heeft hij andere lucratieve wegen gevonden. Dat een dergelijk persoon uitermate deskundig kan zijn, laat ik maar passeren.

180

Lopen we de woorden even langs, dan mogen we rustig stellen dat imker een ouderwets woord is, maar volop levend gehouden door de puzzelaars. Als ik vertel dat ik imker ben, hoor ik nooit 'wat is dat?' maar hooguit 'is dat niet eng?' Het woord is dus duidelijk en heeft ook een gevoelsmatige betekenis, in de zin van heel apart en boeiend.

Het woord bijenhouder mist dat gevoelsmatige, het geeft zakelijke informatie, en lijkt ook voldoende duidelijk. Maar onze taalpuristen zouden een stap verder moeten gaan. Het woord bijenhouder voldeed, zelfs toen imkerend/bijenhoudend Nederland alleen bijen, wespen en hommels kende. Nu zijn we wijzer geworden en weten we dat er nog 200 andere bijensoorten in Nederland zijn. Dus zouden we nu moeten spreken van honingbijenhouder, om te voorkomen dat ze je ervan verdenken de *Andrena fulva* te houden. Dat roept de vraag op of de voortreffelijk kernachtige naam van ons vakblad Bijen, wellicht omgedoopt moet worden in Honingbijen. Je moet er toch niet aan denken en gelukkig hoeft dat ook niet, sinds het aparte themanummer over die 200 bijensoorten en de

nieuwe rubriek van Pieter van Breugel. Die hebben de naam gered.

Maar waar kiezen wij nu voor: imker of bijenhouder? Ik kies voor imker o.m. met rugdekking van de Prediker 'Wees ook niet al te rechtvaardig.' Ik houd niet zo van al te principieel en bij imker is er geen enkele twijfel dat het over de *Apis mellifera* gaat. Als ik niet zo'n democratisch voorzitter was geweest, had ik het jubileum aangegrepen om de verenigingsnaam kernachtig te veranderen in iets als *Imkervereniging*, liever nog *Imkers*, met een ondertitel. Luid en duidelijk, net als Bijen. U weet het, als ik me voorstelde in een extern gezelschap, en ik zei: 'voorzitter VBBN' kreeg ik glazige blikken. Als ik de tijd nam om de volledige naam te noemen, zag ik net de laatste deelnemers het perceel verlaten.

Ik zou me kunnen voorstellen dat we alsnog de naam verduidelijken. Wellicht dat het ook nog drempelverlagend voor de fusie werkt, want ik merk dat de naam VBBN bij de andere clubs enkele angeltjes heeft achtergelaten.

Dick Vunderink, Amstelveen

CARNICA-WURM

bietet an:

Gebirgsbelegstellenbegattete Reinzucht kö.
der Carnicastämme: Tr., Pe., Buko. u.eig. Linie C1
Selektionsgrundlage: 350 eigene Ertragsvö.+ ca.
2000 ACA (Austrian-Carnica-Association)-
Prüfvölker. ACA-Zuchtbetrieb
Preis: €37,- zuzgl. Versandkosten
Erwerbsimkerei Dr. Chr. Wurm
A-3441 Zöfing, Hauptstr. 17
Tel.&Fax.: 0043/2274/7466
E-post: imkereiwurm@utanet.at

Thematentoonstelling bijenteeltmuseum Kalmthout

Moeder, waarom verzamelen wij?

De geschiedenis van het verzamelen is echt boeiend. Van suikerzakjes tot grootse landbouwwerktuigen. Van kinderen tot opa's of oma's. In iedere familie verzamelt er wel iemand iets.

In het thema van het Erfgoedweekend op 20 en 21 april '02 opende het Bijenteeltmuseum zijn tentoonstelling 'Verzamelen, Verzamelingen, Verzamelaars'.

Een waaier van verzamelobjecten rond bijen en honing. Je zal versteld staan van de verscheidenheid aan verzamelingen.

De tentoonstelling loopt van **zaterdag 20 april tot 30 juni 2002**.

Het museum is geopend in april, mei, juni, september en oktober: zaterdag en zondag van 10.00u tot 17.00u. In juli en augustus: elke dag (behalve de maandag) van 10.00u tot 17.00u.

Rik Oldeven

Uitzieken

Vroeger had ik een slechte huisdokter; tegenwoordig een goeie. Voor de hand ligt de veronderstelling dat ik van dokter ben veranderd. Dat is niet zo; ik heb nog steeds dezelfde. 'In dat geval', hoor ik u zeggen 'heeft die dokter van jou flink wat bijgeleerd'. Zeker, al doende leert men, maar daarvan is bij mijn medicijnman niet zoveel te merken.

Sinds mijn pensioen ben ik erachter. Vroeger had ik nooit tijd, want tijd was geld. Tegenwoordig heb ik alle tijd, terwijl het geld maandelijks wordt overgemaakt. Destijds kon ik mij geen ziekte permitteren en eiste medicijnen; heden ten dage kruip ik met genoeg een paar dagen onder de wol. Ik ziek het euvel uit. 'Je eigen lijf' zegt mijn dokter 'is je beste apotheek'. Dat zei hij vroeger trouwens ook.

De bij was er miljoenen jaren eerder dan de mens. En ze is er nog steeds. Als ze in Nederland in minder grote aantallen voorkomt dan vroeger, heeft dat te maken met de afname van het aantal imkers in dit dichtbevolkt en zwaar geïndustrialiseerd landje. En niet omdat ze aan kwalen en ziekten in meer of mindere mate zou zijn bezweken. Wat dat betreft heeft de bij het al die eeuwen zelf uitgezocht of – liever – uitgezikt.

Zeker nu er in de bijenhouderij bijna geen economisch belang meer op het spel staat en imkeren een (buitengewoon interessante) hobby geworden is, vraag ik mij wel eens af waarom wij imkers zo in de weer zijn met ziektebestrijding in onze bijen. Waar bemoeien we ons eigenlijk mee? Zij – de bijen – hebben in hun hardnekkig historisch bestaan meer ervaring met hun kwalen en ziekten opgedaan dan het daarmee vergeleken stovoorbestaan van Bayer en aanverwante medicinale ondernemingen.

Ik overweeg me in de toekomst te beperken tot het aankweken van een hygiënisch gedrag dat op zijn best in de nabijheid komt van het door de bijen gedurende vele eeuwen ontwikkeld poetsgedrag.

181

De Floriade in aanbouw

Een 'omgekeerde' zwerm

Het is eind augustus 1999. Op de radio worden heftige windstoten aangekondigd. Mijn gedachten gaan naar de bijen. Eén van mijn kasten staat op een wankel fruitkist...

Ik laat de afwaskwast in de teil vallen en besluit poolshoogte te gaan nemen. Het is bewolkt en van windvlagen is nog niets te merken. De bijen dansen opgewekt voor het vliegpat. Ik bedenk dat er weinig is wat ik op korte termijn kan doen. In gedachten zie ik me al manmoedig in de storm met mijn lichaam de kast stutten...

Als ik weer naar de bijen kijk geloof ik mijn ogen niet: ze storten zich in een aanhoudende stroom op het vliegpat! In de lucht hangt een stromende trechter van bijen die zijn inhoud in de kast laat lopen. Een omgekeerde zwerm? Is dit nu 'roven'? Nee, want kijk: het andere volk geeft hetzelfde beeld: een constante stroom dalende bijen. Tot mijn verbazing gaat dat een minuut of zo door. Ondertussen ben ik van mening dat de kast nu wel propvol moet zijn. Langzaam neemt de stroom af.

Direct daarna laat de eerste windstoot zich gelden: de wind valt loeiend aan, takken breken krakend af en plonzen in de sloot. Mijn ogen zijn gericht op de kast. Ik zie hem inderdaad lichtjes wankelen. Bij een van de volgende windstoten breekt er boven mijn hoofd iets zwaars af wat zich vallend, ruisend en takkenknappend een weg naar beneden baant. Later ontdek ik dat de es waar ik onder sta, een enorme tak van de kraakwilg heeft opgevangen.

Als alles plotseling weer rustig is bedenk ik me dat de bijen het wisten! Zij hebben geen radio nodig. Maar wel een stabiel kistje.

Carla Pera

(Dit bericht verscheen eerder in 1999 in

'Immennieuws' nr. 35. Het was mijn eerste herfst met bijen. Op verzoek van de redactie wordt het in deze rubriek geplaatst.)

Reactie van Hayo Velthuis

Zo'n vliegensvlugge terugkeer van de fourageersters naar de kast, voorafgaand aan een forse regenbui, zal menig imker hebben waargenomen. Net als Carla Pera zit ik ook graag voor de kast of hang erover heen om te zien wat er op de vliegplank gebeurt. Het drukke verkeer van vertrekkende en weer terugkerende bijen blijft fascineren en het is alsof je de voldoening, waar-

mee die terugkerende bijen hun missie voltooien in je opzuigt. Op de dagen dat er wisselvallig weer is, het ene moment een stralend blauwe hemel met een heerlijk zonnetje op je huid, het andere moment donkere wolken waaruit straffe regenbuien op je neerkletteren, zie je dat de bijen hun eigen meteorologische waarnemingen doen. Voorafgaand aan de bui komen ze massaal terug en geen enkele bij haalt het in z'n hoofd nog uit te vliegen.

Duizenden libellen

Niet alleen bijen zien het noodweer aankomen, andere insecten reageren er ook op en verschuilen zich.

Enkele weken geleden zag ik er in Brazilië een indrukwekkend voorbeeld van. Ik zat bij Klaus Hartfelder, een Duitse bijenonderzoeker die in Ribeirão Preto (deelstaat São Paulo) werkt, op een warme zaterdagmiddag in de tuin, genietend van een koel biertje. Stralende hemel, donkere koppen in de verte. Er was nauwelijks wind, die bovendien door de tuinmuur werd tegengehouden, maar die de bladeren van de bomen nog net deed bewegen. Uitkijkend over het zwembad zag ik enkele grote libellen aankomen. Zouden die, op zoek naar een plekje om eieren te leggen, door het wateroppervlak zijn aangetrokken? Maar nee, ze vlogen er in een rechte lijn overheen en verdwenen aan de andere zijde van de tuin, tussen hoge struiken door, over de tuinmuur aan de andere kant. Nauwelijks waren ze verdwenen of er verscheen een nieuw groepje libellen, dat ook over het zwembad vloog en dan weer wat hoger op koerste en over de muur verdween. Dit herhaalde zich en, al achterover geleund in mijn stoel, zag ik hoe het van enkele losse groepjes in een kwartier tijd aanzwol tot een voortdurende stroom libellen, als een kolonne van de ene kant van de tuin naar de andere kant vliegend, kiezend voor de laagst mogelijke route. Aanvankelijk kon ik nog tellen om hoeveel dieren het ging, maar allengs werden het ontelbaar velen. We schatten dat het om enkele duizenden exemplaren ging die ons in 15-20 minuten passeerden. Toen kwam de reden ervan in zicht: een loodzware wolk die over de tuin van de burens de hemel voor ons toedekte. Het begon flink te waaien, het kleedje op tafel waaide mét de bakjes zoutjes over de vloer: we moesten naar binnen. Toen barstte het noodweer los: een tropisch onweer, watergolven over het terras spoelden onder de deuren door naar binnen en her en der in het huis moesten bakken en emmers worden neergezet om het regenwater op te vangen.

Polarisatie van het licht

Hoe kunnen deze libellen, of onze bijen thuis, zulk noodweer zien aankomen en proberen eraan te ontkomen?

Ik zie twee verklaringen, maar sluit niet uit dat er wel meer mogelijkheden zijn. Allereerst denk ik aan de polarisatie van het licht van de hemel. Door de bolvorm van de atmosfeer die de aarde omringt, wordt het zonlicht afgebogen en gepolariseerd. Voor de waarnemer op de aarde betekent dit, dat ieder plekje van een stralend blauwe hemel een karakteristiek kenmerk krijgt, doordat de mate van polarisatie afhangt van de hoek tussen dat plekje en de positie van de zon, maar tegelijkertijd varieert ook de richting van polarisatie. Dat hele patroon verschuift, mét de zon, gedurende de dag. Het is dus alsof je, als waarnemer op de aarde, kijkt naar de binnenkant van een ijsmuts, die over het hoofd wordt bewogen, waarbij het kwastje de zon voorstelt. Via het patroon kun je zeggen waar het bolletje zit, ook al zie je het niet van binnen uit. Wij kunnen dat polarisatiepatroon niet waarnemen, maar alle dieren met facetogen, zoals insecten, krabben e.d. kunnen het wel.

Voor de onbewolkte hemel is ons duidelijk wat het vermogen om polarisatie te zien betekent. Maar voor de bewolkte hemel is het moeilijker. Wolken verstoren dat patroon, en wel op twee manieren. Allereerst wordt het patroon versluierd, daarnaast is het oorzaak van nieuwe polarisatie. Is het een dun wolkendek, met hier en daar een blauw stukje, dan zien de bijen voldoende van het oorspronkelijk patroon om te weten waar de zon zich moet bevinden en kunnen ze, met behulp van hun zonnekompass, zich oriënteren tijdens het vliegen.

Wat doet nou zo'n donderwolk?

Ongetwijfeld komt van de rand ervan een sterk gepolariseerd licht. Als je er met een polarisatiefilter naar

kijkt zal die rand, bij een bepaalde stand van het filter, heel helder kunnen zijn, maar wanneer je het filter dan een kwartslag draait vangt het al het gepolariseerde licht weg en ziet dezelfde wolk er ineens pikdonker uit. Ik stel me voor dat, al naar de vliegrichting van de bij en de manier waarop al die polarisatiefiltretjes in de facetten van het oog zijn gericht, er een zeer sterke wisseling moet zijn in de helderheid van die wolkrand: het ene facet meldt veel licht, terwijl een ander facet (of hetzelfde wanneer de bij de koers verlegt) juist nauwelijks licht opvangt. Het onweer meldt zich dan als een disco-achtige wisseling van lichtintensiteit. Kortom: via het vermogen gepolariseerd licht te zien kunnen bijen het slechte weer zien aankomen, nog voordat de daarbij behorende windstoten waarneembaar zijn.

Statische lading van bijen

En dan was er nog een tweede atmosferische verandering. Dat betreft de statische lading van de lucht. Luchtpartijen die langs elkaar glijden veroorzaken statische ladingen, die op hun beurt weer tot bliksem kunnen voeren. De Duitse onderzoeker Altmann (Saarbrücken) heeft vroeger onderzoek gedaan naar het effect van statische lading op gedrag van bijen. Tijdens het vliegen raken bijen, door de wrijving met de lucht, statisch geladen. Bij het landen op de vliegplank en het contact maken met nestgenoten, kan die lading van de een op de ander overspringen. Ik vermoed dat rondom een flinke regenbui ook veranderingen van de lucht-electriciteit optreden. Wanneer een bij deze tijdens het vliegen kan waarnemen, dan voelt ze de bui dus al hangen voordat het echt gaat regenen. Anders dan met zien van gepolariseerd licht, is er helaas weinig verder onderzoek gedaan naar het vermogen van bijen om statische ladingen of veranderingen van lading, waar te nemen. Voor mij is het dan vooral een theoretische mogelijkheid in plaats van een bewezen feit. Vast staat in ieder geval, dat de massale terugkeer van bijen, zoals door Carla Pera waargenomen, berust op vermogens die wij niet hebben. Maar een stevig buitje is ons dan ook niet noodlottig, terwijl dat voor een bij of libel waarschijnlijk wel het geval is.

Heeft u ook iets wonderlijks meegemaakt bij de bijen? Laat andere imkers ervan meegenieten! De redactie nodigt u uit om uw waarneming op te sturen per brief, schijf of e-mail aan redactie@vbnn.nl of schoots7@zonnet.nl. Hayo Velthuis kan er een aanvullende of toelichtende reactie op geven.

Regenwolken boven natte uiterwaarden. Foto M. Boerjan

Oxaalzuur middel tegen varroamijt

Peter Elshout

Naast melkzuur en mierenzuur is ook oxaalzuur een organisch zuur dat kan worden ingezet voor de bestrijding van de varroamijt. Elk van deze drie zuren is op een andere manier en onder andere voorwaarden inzetbaar. Voor alle drie geldt dat ze een aantal voordelen hebben t.o.v. de synthetisch-chemische middelen: de zuren kunnen zo worden toegepast dat er geen verhoogde concentraties in de honing achterblijven. Voorts accumuleren de zuren niet in de was en de propolis aangezien deze stoffen niet vetoplosbaar zijn.

184

Verder hebben de bijen de mogelijkheid om deze natuurlijke zuren snel via hun stofwisseling uit te scheiden of af te breken. De mijten missen dat vermogen. Daardoor ontstaat onherstelbare schade aan hun ademhalingsbuizen. Gezien dat laatste is het onwaarschijnlijk dat de mijten op den duur resistent/ongevoelig zouden worden voor deze organische zuren.

Hoewel oxaalzuur in de westerse wereld nog maar kort in beeld is m.b.t. de varroabestrijding, is het in een aantal landen van Oost-Europa en West-Azië al meer dan 20 jaar in gebruik. Dit omdat het veel goedkoper en veel eenvoudiger verkrijgbaar was dan de synthetisch-chemische middelen uit het Westen. Nu de mijt steeds meer resistentie ontwikkelt tegen de middelen uit de synthetische chemie, moet ook het rijke Westen op de alternatieve toer. Wat de toepassing van oxaalzuur betreft zijn de Alpenlanden (Oostenrijk, Zwitserland en zuidelijk Duitsland) de voorlopers in de westerse wereld. In Oostenrijk is het gebruik van oxaalzuur sinds vorig jaar officieel toegelaten. De jarenlange ervaring in o.a. Tadzjikistan, Kazakstan, Afghanistan en in de Baltische Staten vormde een gedegen basis om deze toelating te ondersteunen. Bovendien speelde mee dat in Oostenrijk en Zwitserland de bestrijding met alleen Apilife VAR of Thymovar niet afdoende was, (zie ADIZ/db/IF 7/99). Daarnaast heeft de WFO (Wereldvoedselorganisatie) de normen voor thymol in voedsel aangescherpt. Zeker als thymol gebruikt wordt in alle seizoenen is een verhoging van het thymolgehalte in de honing niet uit te sluiten. Zie voor de wettelijke bepalingen omtrent honing de Honingwet. Evenals aan alle andere varroabestrijdingsmiddelen

kleven er ook aan het gebruik van organische zuren gevaren. Scholing zoals nu in Oostenrijk wordt gegeven voor het omgaan met deze middelen is dan ook een noodzaak.

Vier verschillende methoden

Voor het gebruik van oxaalzuur zijn er op het moment vier verschillende toepassingsmethoden. Iedere methode kent een voor de bijen andere graad van verdraagzaamheid en voor de imker andere gevaren en risico's.

(1) Sproeimethode met oxaalzuuroplossing

Dit is de oudste methode. Daarbij wordt een 3%-oxaalzuuroplossing (30 gram oxaalzuurdihydraat in 1 liter gedemineraliseerd water) over de met bijen bezette raten gesproeid. Deze methode heeft qua uitvoering veel weg van een behandeling met 15% melkzuur. De oplossing wordt voor gebruik opgewarmd tot $\pm 35^{\circ}\text{C}$, goed geschud, om vervolgens hiervan ± 4 ml per met bijen bezette raamzijde te vernevelen. Hiervoor is een zeer fijn vernevelende bloemensproeier nodig. Volken zonder gesloten broed zijn op deze manier tot wel 97% te ontmijten. Tot twee weken na de behandeling is het afsterven van de mijten nog waar te nemen. Tijdens de behandeling moet de temperatuur tussen de 4°C en 10°C zijn. Om verzuring en sterfte van bijen te voorkomen, moeten de bijen zich de dagen na de behandeling kunnen ontlasten. Dagen met dagtemperaturen boven de 10°C moeten dan ook in de weersvoorspelling zijn opgenomen. Evenals bij melkzuur is het raadzaam de koningin tijdens de behandeling, gekooid in een warme broekzak te parkeren en na de behandeling terug te geven. Dit achter een dun laagje suikerdeeg tussen de met bijen bezette raten. Doet men dit niet dan bestaat de kans dat een volk moerloos de winter uitkomt. Voorkomen is beter dan genezen (d.i. moeten verenigen). Deze arbeidsintensieve methode wordt door de bijen goed verdragen en kan zonodig na enige weken herhaald worden. Voor de imker is deze manier van werken veel riskanter dan het gebruik van 15% melkzuur. Dit omdat het vernevelde oxaalzuur bijtend inwerkt op huid en ogen en het schadelijk is bij inademing. Het moet dan ook met de nodige afschermende kleding, zuurbestendige handschoenen en gezichtsmasker worden uitgevoerd.

Zie hiervoor het kader over veiligheid.

(2) Druppelmethode met oxaalzuur - suikerwater-oplossing

Deze methode heeft, gezien de wijze van doseren, veel weg van die met het synthetisch-chemische product Perizine. Het over de wintertros druppelen van een oxaalzuuroplossing is met verschillende concentraties getest in meerdere Zuid-Europese landen en in het Duitse onderzoekinstituut Hohenheim. Het effect op de bijen en de mijten was wisselend. De best werkende concentratie wordt verkregen door aan een liter suikerwateroplossing (1:1) 35 gram oxaalzuurdihydraat toe te voegen. Ook hier moet men werken met gedemineraliseerd water. Bij gewoon kraanwater waarin calcium en andere mineralen voorkomen, gaat calcium een onoplosbare verbinding aan met het oxaalzuur en vormt zich calciumoxalaat. Voor gebruik wordt de oplossing opgewarmd tot 35°C. Hoeveel er nodig is, hangt af van de grootte van het volk. Voor 1 dm² met bijen bezette raat is 0,195 ml oplossing nodig. Dat wil zeggen dat voor een volk op Dadantramen 5 ml, op Langstroth 4 ml, op Duitse Normaalmaat 3,2 ml en voor een volk op Simplexramen 2,6 ml nodig is tussen twee met bijen bezette ramen. Kortweg komt het erop neer dat je voor een zeer sterk volk 50 ml, voor een middelsterk volk 40 ml en voor een klein volk 30 ml oplossing nodig hebt. Indien de bijenvolken volledig broedvrij zijn kan tot wel 98,5% van de mijten worden gedood. Het afsterven van de mijten kan tot meer dan twee weken na de behandeling aanhouden. Bij volken op twee bakken moet de oxaalzuuroplossing tussen de met bijen bezette ramen in zowel de bovenbak als in de onderbak gedruppeld worden. Dit

is nodig om een goede verdeling te krijgen en ervoor te zorgen dat de bijen in de bovenbak niet een te grote hoeveelheid moeten verwerken. Deze vorm van varroabestrijding mag nooit meer dan éénmaal worden uitgevoerd. Tweemaal is éénmaal te veel. De bijen zullen dan aan stofwisselingsproblemen sterven. Om met dit paardenmiddel de bijen niet te schaden is het noodzakelijk dat in de dagen na de behandeling de dagtemperaturen boven de 10°C uitkomen. Door zich te ontlasten raken de bijen de hoge zuurconcentraties kwijt. Volken die met deze methode ontdaan worden van hun rest-mijten komen meestal iets zwakker uit de winter. Voor de imker is deze toepassing van oxaalzuur nagenoeg zonder risico. Het dragen van plastic handschoenen is de enige voorzorg om contact te vermijden met het zuur. Zie ook het kader.

(3) Verdampen van oxaalzuurdihydraat

Deze vorm van varroamijtbestrijding kent inmiddels in verscheidene voormalige Sovjetstaten een twintigjarige ervaring. Omdat aan de uitvoering ervan de nodige gevaren kleven voor de imker, moet een aantal Oost-Europese verdampingsmethoden als niet acceptabel worden beschouwd. De toepassing van een Zwitserse variant is sinds 2001 in Oostenrijk officieel erkend om mijten te bestrijden. Het gaat daarbij om een behandeling waarbij men een verdamper met daarin het oxaalzuur, via de vliegspleet onder het volk schuift. Voor volken die gebruikt worden voor de honingwinning geldt de toelating in de periode tussen 15 oktober en 31 januari. De mijten-doding in vroedvrije volken kan bij een eenmalige behandeling oplopen tot 97%. Hebben de volken in de maanden november tot en met januari ten gevolge van te hoge temperaturen

(Tijd)test van oxaalzuurverdampers. Foto's P. Elshout

broed, dan kan bij toepassing toch een mijtendoding van 92% gehaald worden. Als het onduidelijk is of de volken nog broed hebben of bij een hoge mijtenval na de eerste behandeling, is een tweede behandeling na twee weken nodig. De behandelingen kunnen indien noodzakelijk, meermalen herhaald worden; ze worden door de bijenbijzonder goed verdragen. Een voordeel is ook dat men de kast niet hoeft te openen, zoals bij methode 1 en 2.

Planning voor het verdampen van oxaalzuurdihydraat

Van groot belang voor de bestrijding van de mijt is dat de volken geen gesloten broed meer hebben. Oxaalzuur is immers veel minder vluchtig dan mierenzuur. Het oxaalzuur dringt, in tegenstelling tot mierenzuurdamp, niet door tot in de broedcellen. Om broedloosheid in het najaar te bewerkstelligen worden de volken op een open varroabodem overwinterd. Behalve dat de volken sneller stoppen met broedaanzet, heeft het ook andere voordelen. Denk maar aan een betere ventilatie, waardoor wordt voorkomen dat ongebruikte raten gaan schimmelen. Het resultaat van deze manier van het gebruik van oxaalzuur is weinig temperatuurgevoelig. Onderzoek heeft aangetoond dat de werking bij dagtemperaturen van 2-16°C nagenoeg gelijk is.

Apparatuur voor de verdamping van oxaalzuurdihydraat

De Zwitserse firma Andermatt Biocontrol AG heeft als eerste een op 12 volt werkend verdampingstoestel ontwikkeld: de Varrooverdamper. Het is een klein pannetje, met een doorsnede van zo'n 2,5 cm, aan een ± 30 cm lange steel met handvat. Door middel van een (draagbare, onderhoudsvrije) 12 Volt autoaccu wordt het verhittelement in het pannetje gevoed. Een 55Ah accu is goed voor 15 à 20 behandelingen. Een nadeel van deze verdamper is zijn hoogte van 14 mm. Daardoor kan hij bij de meeste kasten niet door de vliegspleet of past niet in de varroabodem. Sinds maart 2002 is er een 10 mm hoog model, wederom van Zwitserse makelij in de handel. Dit 100 Watt sterke toestel, de VarrEX BKM3, werkt op 230 Volt. Voordat de behandeling begint worden alle ventilatieopeningen, als de varroabodem gesloten. In het koude pannetje wordt de benodigde hoeveelheid oxaalzuurdihydraat gedaan: 1 gram voor een volk op één bak en 2 gram voor een volk op twee bakken. Dit pannetje wordt door de vliegspleet onder het volk geschoven. De vliegspleet wordt daarna goed afgedicht met een strook schuimrubber of keukenrol, waarna het toestel voor ± 3 tot 5 minuten op de stroombron wordt aangesloten. De verhitstijd is afhankelijk van de benodigde hoeveelheid oxaalzuur-

186

Gevaren van oxaalzuurdihydraat en voorzorgen bij het gebruik

Oxaalzuurdihydraat is een witte, vaste stof, bestaande uit kleine kristalletjes. Het ziet er uit als grove basterdsuiker. Wordt de stof opgelost in water of transpiratievocht, dan ontstaat een sterk zure, bijtende oplossing. Op de huid of in de ogen veroorzaakt het verbranding van het weefsel en kan zo ernstig letsel veroorzaken. Ingeademde neveldruppeltjes of fijne vaste deeltjes kunnen longschade veroorzaken. Oxaalzuur veroorzaakt bij inwendig gebruik schade aan de nieren en lever doordat het de onoplosbare stof calciumoxalaat vormt. Vergeleken met mierenzuur zijn er drie belangrijke verschillen:

- Oxaalzuur is een veel sterker zuur dan mierenzuur. Oplossingen kunnen al bij lage concentraties (methode (1) en (2)) schade aan huid en ogen veroorzaken.
- Oxaalzuur verdampt bij een temperatuur van 187°C, terwijl mierenzuur al bij kamertemperatuur een damp verspreidt. Echter, bij de sproeimethode en de verdampingsmethode kunnen kleine druppeltjes of vaste deeltjes in de longen komen en in dat geval doen ze meer schade dan de damp van mierenzuur. Een ademmasker met minimaal een P2 filter is dan ook bij gebruik van het poedervormige zuur, het in vloeibare toestand vernevelen en het verdampen noodzakelijk. Dit naast het dragen van een goed sluitende stofbril of gelaatsmasker om schade aan de ogen te voorkomen.
- Omdat het oxaalzuur pas bij hoge temperatuur verdampt, is het in vaste, vloeibare en dampvorm nagenoeg reukloos. Dat maakt de toepassingen (1) en (3) verraderlijk: men wordt niet door de geur gewaarschuwd maar kan de nevel of de deeltjes wel inademen.
- Bij verhitte boven de 150°C valt het oxaalzuurdihydraat voor de helft uiteen in kooldioxide, een verwaarloosbare hoeveelheid van het zeer giftige koolmonoxide (minder dan de helft van de MAK-waarde bij een werkbelasting van acht uur op de werkplaats van de imker) en mierenzuur. De andere helft bestaat uit de uiterst fijne deeltjes oxaalzuur.

Ontmijten van broedloosvolk met oxaalzuurverdampert

dihydraat en het vermogen van het verdampings-toestel en moet vooraf worden uitgetest. Dit is eveneens raadzaam om oververhitting en defectraken van het toestel te voorkomen. Bij verdamping van het zuur worden uiterst kleine deeltjes van het zuur gevormd, die op ieder detail en op de bijen in de bijenkast neerslaan. Na het afkoppelen van de stroomtoevoer wordt het nog hete toestel snel uit de vliegspleet getrokken, waarna de vliegspleet voor nog zo'n 10-15 minuten gesloten blijft. Deze afsluiting is nodig om te voorkomen dat de bijen de oxaalzuurdamp uit de kast ventileren. Het nog gloeiende toestel wordt, voordat het weer bij een volgend volk kan worden gebruikt, eerst in water afgekoeld. De bijen laten tijdens de behandeling van zich horen via een kort opbruisen, alsof er een flinke tik tegen de kast gegeven wordt. Daarna keert de rust terug. De mijtenval kan tot vijf weken aanhouden. Als de temperaturen te laag blijven voor een effectieve behandeling, kan die (en nog een volgende) doorgeschoven worden naar zelfs januari.

Beperkingen en andere mogelijkheden van mijtenbestrijding met oxaalzuurdamp

Iedere vorm van oxaalzuurbehandeling is geschikt als er geen gesloten broed in de volken aanwezig is. Om die reden wordt het toegepast als aanvulling op een andere methode van mijtenbestrijding. Bijvoorbeeld als aanvulling op de darrenraatmethode en bij gebruik van een thymol - behandeling als Apilife VAR. Het oxaalzuur wordt dan later (november tot en met januari) gebruikt als een restontmijting. Ook is het

mogelijk om bij gebruik van mierenzuur (Nassenheiderverdamper), de tweede behandeling, einde september, te vervangen door een oxaalzuur-behandeling in genoemde maanden. De andere genoemde behandelingen als de oxaalzuur-behandeling blijven noodzakelijk om de winterbijen relatief mijten-vrij te laten opgroeien. In afwijking van het bovenstaande zijn er ook imkers of instituten die oxaalzuur als enige bestrijding gebruiken. Dit is uiteraard alleen mogelijk met een daarop afgestemde bedrijfsmethode. Een voorbeeld hiervan is het instituut Fischer-mühle (zie referentie aan het eind). In het zomerseizoen is het mogelijk om zwermen en pas opgezette volken zonder gesloten broed via oxaalzuurdamp te ontmeiden. Indien voor het ontmeiden van zwermen een speciaal daarvoor bestemde bak wordt gebruikt, moet deze na gebruik grondig met veel water worden schoon gewassen om contact met de oxaalzuurkristallen te voorkomen. Dit geldt ook voor alle tijdens de behandelingen gebruikte laden van de varroabodems (zie kader m.b.t. de gevaren van oxaalzuur).

Residuen van oxaalzuur in honing na de verdamping

Oxaalzuur komt van nature voor in honing. Maar de concentraties zijn heel laag. De gevonden hoeveelheden lopen uiteen van 20 tot 40 mg per kg honing. Om te zien of de verdampingmethode invloed heeft op deze oxaalzuurconcentratie zijn onderzoeken uitgevoerd. Maar zelfs bij volken die op een dracht stonden en waarbij de honing grotendeels onverzegeld geoogst werd, konden, na verscheidene behandelingen met oxaalzuurdamp, geen verhoogde concentraties worden vastgesteld. Overigens is oxaalzuur een stof die van nature ook in tal van groenten voorkomt, zoals rabarber en spinazie.

(4) Oxaalzuur op hechtstrip

De ontwikkeling van deze methode, waarbij een of meer strips tussen de bijenraten worden gehangen, is nog in ontwikkeling. Aangezien er nog te weinig bekend is over de uitwerking van deze strips op de bijen en de mijten, blijft het bij deze vermelding.

Veiligheidseisen bij gebruik van oxaalzuur

Draag zuurbestendige plastic of rubberhandschoenen (methode 1, 2, 3, 4). Draag goedsluitende werkkleding en een ademmasker met een P2 filter bij methoden 1 en 3. Werk nooit in een gesloten bijenhal met een oxaalzuurverdampert omdat de uiterst giftige dampen in dat geval niet weg kunnen. Werk met de wind in de rugzijde. (1, 3). Werkt men met meer personen houd

dan rekening met elkaar (1, 3). Zorg dat er altijd minimaal een emmer schoon water voorhanden is om bij contact met het zuur dit te kunnen afspoelen. Gebruik in zo'n geval veel water. Voer de werkzaamheden in één werkproces uit. Het hergebruik van kleding e.a. kan immers weer leiden tot contact met zuurresten. Was alle werkkleding en andere materialen die met zuurresten in aanraking zijn geweest, ruimschoots met water. (1, 3).

Draag, ook al heb je de zachtwaardigste bijen van de wereld, altijd een goed sluitende imkerskiel. (1, 2). Met inachtneming van de veiligheidseisen is oxaalzuur een relatief ongevaarlijk, maar uiterst doeltreffend en goedkoop varroabestrijdingsmiddel. Meer productinformatie kunt u vinden op de daarvoor opgestelde chemiekaart.

Het gebruik van oxaalzuur door de Nederlandse imker

Oxaalzuur is in Nederland geen toegelaten middel voor de varroamijtbestrijding. Toch zullen er imkers zijn, die, gedwongen door de resistentie van de mijt voor de synthetisch-chemische middelen, de voorkeur geven aan snel afbreekbare organische zuren. Met name degenen die op de hoogte zijn van de buitenlandse literatuur, kunnen zich daardoor aangemoedigd voelen. Een goede scholing voor de omgang met welk organisch zuur dan ook is evenwel een noodzaak om ongelukken en teleurstellingen te voorkomen. Het zal, net als bij alle voorgaande, inmiddels toegelaten alternatieve methoden, enige tijd duren voor ook voor dit middel in Nederland een toelating verkregen wordt.

188

Het druppelen van een 3,5 % oxaalzuur in suikerwater (1:1)

Adressen

Het Bijenhuis (winkel)

Postbus 90, 6720 AB Bennekom
Grintweg 273, 6704 AP Wageningen
telefoon 0317 422 733, telefax 0317 424 180
e-mail: bijenhuis@tip.nl
homepage: <http://www.vbnn.nl>
bank 53.90.42.900, postbank 823276
open 1 april t/m 30 sept.: di. t/m vr. 08.30-17.30 uur,
za 08.30 - 13.00 uur
1 okt. t/m 31 maart: di. t/m vr. 08.30-17.00 uur

Vereniging tot Bevordering der Bijenteelt in Nederland

Postbus 90, 6720 AB Bennekom
Grintweg 273, 6704 AP Wageningen
telefoon 0317 422 422, telefax 0317 424 180
e-mail: vbnn@vbnn.nl
homepage: <http://www.vbnn.nl>
Imkerforum: <http://www.bijenhouden.nl>
bankrekening 53.90.42.897, Postbankrekening 84.68.01
openingstijden maandag t/m vrijdag: 10.00-14.00 uur

Imkersbond ABTB

p/a De Hagen 25, 7091 VJ Dinxperlo,
telefoon 0315 652 156,
E-mail: abtbhoofdbestuur@hotmail.com

Imkersbond LLTB

Wilhelminasingel 25, 6041 CH Roermond
Postbus 960, 6040 AZ Roermond
telefoon 0475 381 777, bereikbaar: woensdag 12.30-16.30
uur en in dringende gevallen

Bond van Bijenhouders ZLTO

Spoorlaan 350, 5038 CC Tilburg
telefoon 013 583 6350, telefax 013 54 35 579
bankrekening 15.12.09.200 t.n.v. B.v.B. NCB
bereikbaar: maandag 08.30-17.00 uur
E-mail: info@bijenhouders-zlto.nl

Centraal Meldpunt Bijenziekten

PPO Sector Bijen (voorheen Ambrosiushoeve)
(ma t/m vrij van 9.00 - 17.00 uur)
Ambrosiusweg 1, 5081 NV Hilvarenbeek
telefoon 013 542 5888
InfoBijen@PPO.DLO.nl
www.ppo.dlo.nl

Spuitschade melden bij de A.I.D

Inspectie Noord en Oost, Zwolle, tel. 038 429 1300
Inspectie West, Utrecht, tel. 030 669 2669
Inspectie Zuid, Eindhoven, tel. 040 2563800

ABTB

Bij gepraat (7)

E. Blankert, voorzitter

In een intensieve en constructieve bestuursvergadering d.d. 22.04.2002 hebben wij onze reactie op het concept-plan van dhr. Zevenbergen voor samenwerking van de imkerorganisaties voorbereid en de volgende uitgangspunten aan de Bedrijfsraad en de Stuurgroep geformuleerd: Het hoofdbestuur van de Imkersbond ABTB is het eens met het voorstel om over te gaan tot een Federatie van Bijenhoudersorganisaties.

Alvorens echter wordt overgegaan tot het overdragen van beleidstaken van de bedrijfsraad, zal duidelijk moeten zijn welke deze taken zijn en of alle taken moeten worden overgedragen. We kunnen ons vinden in de voorgestelde procedure om tot een federatie te komen, maar een en ander moet nog wel verder worden uitgewerkt.

De samenstelling van het bestuur keuren wij goed, evenals het voorstel voor een onafhankelijk voorzitter. De vergaderfrequentie zal aanvankelijk 1x per maand zijn, mogelijk kan men later minder frequent vergaderen. We onderstrepen het belang van terugkoppeling naar de organisaties.

De verdeling van de bestuursfuncties zullen nader ingevuld moeten worden, waarbij wij ons afvragen of de functie van penningmeester/secretaris wel door één persoon zou moeten worden bekleed.

Ook de wijze van verantwoording via begroting en jaarverslag onderschrijven wij.

Ten aanzien van commissies hechten wij er waarde aan dat het aantal commissies beperkt blijft terwille van de overzichtelijkheid. De commissies dienen een duidelijke taakomschrijving te hebben en een eigen budget. De aanwezigheid van een federatiebestuurslid om taak en budget te bewaken lijkt ons zinvol.

Wij zijn bereid een bijdrage te leveren aan de kosten die voor het uitvoeren van de federatietaken zijn begroot. De contributieheffing van de organisaties kan volgens ons door de organisaties zelf worden vastgesteld. Het is aan individuele leden om te beslissen of ze van meer organisaties lid zijn. Maar wel dient er naar efficiëntie te worden gestreefd.

Het Bijenhuis valt onder de verantwoording van de VBBN en behoort geen binding te hebben met de federatie.

- Specifieke groeperingen.

Leden van specifieke groeperingen kunnen zitting hebben in een commissie op basis van hun deskundigheid, mits ze lid zijn van één der aangesloten bonden.

- Aanvullende bepalingen.

We willen ons niet op voorhand conformeren aan de aanvullende bepalingen en ons nu reeds over een fusie over drie jaar uitspreken.

- Bij het schrijven van dit artikel kwam het bericht binnen dat naar de mening van de VBBN de standpunten

van VBBN enerzijds en de overige bonden anderzijds zover uiteenliggen dat discussie daarover in de stuurgroep niet zinvol is en dat daarom de vergadering van 2 mei is afgelast. In de Bedrijfsraadsvergadering van 27 mei komen de reacties van de organisaties met de bevindingen van dhr. Van Zevenbergen aan de orde.

- Het programma voor de studiedag 2003 krijgt inmiddels meer vorm. Voor de uitvoering krijgen wij faciliteit in een school in Arnhem zodat wij de studiedag niet in Twente zullen houden.

- In het vorige maandblad vertelde ik u over de excursie van de SBI naar de Weerribben. In een prachtig natuurgebied met deskundige begeleiding heb ik ook met de nieuwe voorzitter dhr. C.W. van Eldik, aanbodsmanager van Fruitmasters, gesproken. Zijn kijk op de imkerij en de toekomstmogelijkheden om subsidies van overheidswege te verkrijgen verdient meer belangstelling en onderzoek.

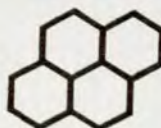
Op 6 april had de VBBN een eerste bijeenkomst van de coördinatoren bijengezondheid waar prof F. Pohl een voordracht hield over ontsmetten van bijenmateriaal met natronloog.

Alhoewel hieraan nogal wat organisatorische en juridische kwesties kleven kwam 'de bijenhygiënewagen' (een complete aanhangwagen met kookketels voor wassmelten en ontsmetten materialen) aan de orde die reeds vier jaar geleden als investeringsplan voor de opbrengst van de honingzemerij door de afd. Over Betuwe werd voorgesteld in de algemene ledenvergadering van de ABTB. Een andere suggestie om samenwerking te zoeken met een loogbedrijf voor meubels en hout verdient ook nader onderzoek. Immers 1x of 2 x per jaar zou je dan collectief materiaal kunnen laten reinigen. Het behandelde materiaal zag er zeer goed uit.

- Op 6 mei vond er weer een gesprek plaats met mevr. L.N. Nielen van directie voeding- en veterinaire aangelegenheden van het ministerie LNV. Namens de bedrijfsraad zijn vertegenwoordigd dhr. H. v/d Scheer, dhr. F.W.A. Heessen en D. Houwelingen over beleid en kosten AVB bestrijding.

Opnieuw zou ik een oproep willen doen aan eenieder zorgvuldig te zijn met uitwisseling van materialen, broed en koninginnen.

- U een goede vakantie met veel bijenplezier en veel honing toewensend verblijf ik.

LLTB

Limburg op z'n best

Peter Elshout

Op zaterdag 23 maart vierde de Limburgse imkers op de manier waarop Limburgers dit doen het 75-jarig bestaan van hun Imkerbond.

Alle bij de bond aangesloten imkers hadden daarvoor een uitnodiging gekregen. Maar voordat er gekeest kon worden werd de morgen benut om de jaarvergadering te houden.

Twee vliegen in een klap, waarmee reiskosten, zaalhuur en moeite gespaard bleven. Volgens Limburgs gebruik was er eerst koffie/thee met een heerlijk stuk vlaai, waarna er vergaderd kon worden. Dat juist deze jaarvergadering zo gladjes moest verlopen, zonder oppositioneel gekraak, lag mogelijk aan het correcte werk van het zittende bestuur. Of was er geen stof om te discussiëren? Immers de annexatie van de Limburgse bond door één landelijke imkerorganisatie ging voorlopig niet door. Omtrent dit besluit liepen de opvattingen weliswaar uiteen, maar het gevoel dat het belang van de Limburgse imker in deze het zwaarst had gewogen, bleek te overheersen. Tijdens de rondvraag, waarbij ook zaken aan de orde plegen te komen die op een jaarvergadering eigenlijk niet thuishoren, borrelden de emoties even op.

Het kappen van de acacia (*Robinia pseudo acacia*) door het IKL is een bijna jaarlijks terugkerend onderwerp. Lei Hensels, oud-voorlichter van de drie zuidelijke provincies, verweet deze ook voor imkers zo belangrijke organisatie een discriminerend beleid. Het uitsluiten van allochtone, inmiddels al vele honderden jaren in ons land voorkomende bomen, is niet meer van deze tijd. Dit zeker in een land met een multiculturele samenleving. Staatsbosbeheer laat sinds jaren een heel ander beleid zien. Zij plant hele bossen aan met deze allochtone producent van duurzaam hout.

Het ongewoon verlies van bijenvolken, naar alle waarschijnlijkheid veroorzaakt door de resistentie van de varroamijt tegen de synthetische bestrijdingsmiddelen, maakte de nodige emoties los bij een getroffen imker. Hij was, zo later in de maand april bleek, niet de enige imker die te maken kreeg met het fenomeen 'verdwijnsiekte'. Ondanks enig imkerleed was het een bijna feestelijke vergadering, die met een slag van een wat aftandse, versleten voorzittershamer werd afgesloten. Na de nodige aperitiefjes, konden de ruim honderd knorrende magen gevuld worden met de warme en koude gerechten van het voortreffelijke diner. Kortom, hier weer Limburg op zijn best.

Balans

Vijfzeventig jaar, een reden om de balans eens op te maken. Met een voldaan gevoel over de goede maaltijd schetste Frans Heessen, voorzitter van de Limburgse Imkerbond op een sprankelende manier de levensweg van de jarige bond. Dat de imkerbond van de LLTB in 1927 tot stand kwam na een afscheuring van de toen landelijke imkerbond VBBN, was niet iedereen bekend. De tijd van toen is op geen enkele manier te vergelijken met die van nu. Toen waren er nog Protestante en Katholieke en zelfs nog Italiaanse bijen. Twaalf jaar na de opdeling van de Nederlandse imkerij, telde de in de Limburgse Boerenbond opgenomen imkerbond 3520 leden. Zo had wel ieder agrarisch bedrijf en liefhebber in die tijd, een aantal bijenvolken. Imkeren was in die jaren een manier om naast de dagelijkse arbeid iets bij te verdienen. Ten gevolge van drachtvermindering, industrialisatie, veranderingen in en achteruitgang van de agrarische sector, de nieuwe bijenziektes en de ongekende welvaart is het ledental anno 2002 teruggelopen tot 450 imkers. Ondanks dat er enig aanwas van nieuwe leden is, is het totaal ledental t.g.v. ouderdom en sterfte, dalende. De wegvallende voorlichting ten behoeve van de imkerij en

de zich terugtrekkende overheid geven de imker en zijn/haar bijen niet het aanzien die zij verdienen. Voor zwartkijkers en pessimisten is de imkerij een zinkend schip. De optimisten zien de voordelen van de niet-synthetische bestrijdingsmiddelen voor de varroabestrijding als een overwinning. Ook de cursussen onder eigen beheer laten bij enige subverenigingen een aanwas zien van jonge leden. Door drachtverbetering in veel gemeenten is het imkeren self-surporting geworden. Door de schouders eronder te zetten en meer aan promotie te doen, gaan de optimisten door naar het 100-jarig bestaan, zonodig binnen één groot landelijk samenwerkend orgaan.

Sophora japonica. Foto: Peter Elshout

De jarige trakteert

Door alle gemeenten in de provincie Limburg i.v.m. het 75-jarig bestaan, een honingboom (*Sophora japonica*) cadeau te doen, geeft de bond een impuls aan de promotie van de imkerij. De gemeenten die positief hebben gereageerd zullen in november met hulp van plaatselijke imkers de bomen planten. Hierbij zullen de nodige mediaregisters worden opengetrokken om de stem van de imkerij te doen klinken. Adviezen, goed voor de hele Nederlandse imkerij. De tweede spreker, maar nu een die de jarige toesprak, was Dhr. Servaes Huis. Iemand die vanuit zijn functies als voorzitter van meerdere milieu- en cultuurmaatschappelijke organisaties de nodige adviezen in petto had om de imkerij de broodnodige impulsen te geven. Graag zou hij gezien hebben dat ook de Nederlandse imkers hun stem hadden laten horen in Brussel. Ons land heeft nou eenmaal minder dan een handjevol beroepsimkers en is niet te vergelijken met het aantal beroepsimkers uit de Zuid-Europese landen. Het gaat in ons land om zo'n 10.000 gepassioneerde hobbyisten, die met hun bijen een geschatte toegevoegde waarde hebben van wel 750 miljoen. Een niet geïnteresseerde overheid en een wegvallende

de voorlichting vormen geen prikkels voor een overigens afkalvende imkerij. Hij gaf de jarige bond de volgende adviezen: Een imkerbond heeft de nodige potentiële vrienden en het zou raadzaam zijn daar eens gebruik van te maken. Dit zijn alle instanties waarbinnen natuur, landschap, landbouw, tuinbouw en fruitteelt aan de orde zijn. Zo kunnen plaatselijke IVN organisaties, wildbeheerorganisaties, waterschappen, de stichting Instandhouding Kleine Landschappen, Vlinderstichting, Vogelwacht (Limburg), Groei en bloei, maar ook een visclub met een groeninrichting een bijdrage leveren die een wederzijds belang inhoud geeft. Daarnaast moet men niet vergeten de plaatselijke en landelijke politiek te interesseren.

Dhr. Ger Koopmans, plaatsvervangend voorzitter van de LLTB, benadrukte het belang van een imkerij onder de vleugels van de Boerenbond. Voor een boer en een tuinder die producten telen waarbij bestuiving door bijen nodig is, is een gezonde imkerij van groot belang. Ook boeren en tuinders krijgen net als de imkerij niet het aanzien dat ze verdienen. Een samenwerking tussen boeren/tuinders en de wildbeheereenheden met de imkerij is waarneembaar bij de bloemrijke akkerranden die op veel plaatsen in de provincie zorgen voor een grotere biodiversiteit.

Dhr. Koopmans benadrukte de wens de onderlinge verhoudingen tussen de LLTB en de Bond van Imkers van de LLTB te verstevigen en bood de jarige een heel passend cadeau aan. Voor iedere boom (*Sophora japonica*) die de jarige aan de gemeenten schenkt, levert de LLTB een tweede exemplaar. Reden te meer om gemeenten die nog niet gereageerd hebben alsnog te interesseren.

Tranen van het lachen

Na al het serieuze werk vertelde de 'buteredener' Pierre van Helden over zijn jeugd. Wat er zoal niet te beleven is als je vader handel drijft in bloemen. Het gaat je petje te boven. Zijn fantasierijke woordspelingen en ongekende humor bezorgden menig imker tranen en buikpijn van het lachen. Zoveel lol hadden zoveel imkers tezamen nog niet beleefd. Een uiterst plezierige manier om het 75-jarig bestaansfeest af te sluiten. Maar nu zullen er nog bergen werk verzet moeten worden om over 25 jaar een 100-jarig bestaan te vieren.

Grandioos afscheid van Dick Vunderink

Jan J. Speelziek

Na zijn formele afscheid tijdens de Algemene Ledenvergadering te Wageningen op 23 maart jl. had men voor Dick Vunderink op 27 april jl. nog een bijzondere afscheidsreceptie georganiseerd in het Bijenpaviljoen 'Bee at home' op de Floriade. Dit paviljoen, op unieke wijze opgebouwd in de vorm van een vijftal superbijenraten, vormt een voortreffelijke ambiance voor een uit-

stekend beeld van het bijenleven. Een paar bijenvolken in observatiekasten, waarvan de koninginnen gemerkt zijn met een 'kroontje' doen het bijzonder goed bij het publiek. Het drachtgebied op de Floriade met zijn vele miljoenen bloesems is werkelijk ongekend en fenomenaal. Een paar subverenigingen van de VBBN uit die omgeving hebben bij deze presentatie zeer veel inventiviteit aan de dag gelegd en verdienen daarvoor alle lof.

In deze entourage ontving Dick Vunderink zijn gasten; ook zijn vrouw Ans en zijn dochters met hun partner waren aanwezig. De nieuwe VBBN-voorzitter, Jos Plaizier, fungeerde op voorbeeldige wijze als ceremoniemeester. Allereerst benoemde hij Dick Vunderink vanwege zijn grote verdiensten voor de bijenhouderij tot erelid van de VBBN. Een betere locatie hiertoe was nauwelijks denkbaar. Hierna werd Jan Charpentier, de grote man van het bevruchtungsstation op 'Schier' en van het 'doppenproject', benoemd tot lid van verdienste, waarvoor hem het zilveren bijenkorfje werd aangeboden. Wieb Top, auteur van 'Honderd jaar imkeren, geschiedenis van de VBBN 1897-1997' schetste in zijn toespraak op humoristische wijze het onderscheid tussen de vroegere 'Ridder' (Van Rappard) en de juist tot Ridder (in de Orde van Oranje Nassau) benoemde Dick Vunderink. Bert van Westhreenen was de tweede spreker en droeg het voor Dick iets aangepaste gedicht 'Ledenregister' voor, geschreven door Annie M.G. Schmidt (zie onderaan dit verslag).

Dick Vunderink en Jos Plaizier kregen uit handen van gastheren Jos en Piet Hooyman een hamer overhandigd waarmee zij beiden een metalen plaatje met de opdruk 'Dick Vunderinkkast' en 'Bee-at-home-2002' op de observatiekast mochten vasttimmeren. Verder kregen alle aanwezigen het boekje 'Uit de PC van de voorzitter, de verzamelde (Bijen)-werken' van Dick Vunderink, geschreven in de periode van 1993-2002, overhandigd. Een fraai stuk geschiedschrijving over een turbulente periode. Op bewogen wijze bedankte Dick Vunderink allen voor hun aandeel in dit gebeuren.

Dick Vunderink timmert het plaatje vast op de observatiekast.
Foto's: Marga Canters

Om 13.30 uur werd het gezelschap een lunch aangeboden in de 'Lake Side Grill', een horecalegelegenheid op korte afstand van het Bijenpaviljoen. Tijdens deze lunch voerde een viertal fraai uitgedoste artiesten een act op, die geheel gewijd was aan de 'bijtjes en bloemetjes'. Dat dit een onvergetelijke dag was die alle aanwezigen nog lang zal bijblijven, moge duidelijk zijn.

Ter afsluiting van het afscheid werden de laatste vier voorzitters van de VBBN staande voor het Bijenpaviljoen op de plaat vastgelegd.

Later die middag ging ik met mijn echtgenote ter afsluiting nog even een kijkje nemen in het 'bijenhome', waar we een gezelschap Duitsers troffen, waarvan er één als immer zijn landgenoten het een en ander vertelde over deze fraaie bijenexpositie. In een gesprek met hem vertolkte hij zijn waardering als een 'fabelhafte Propaganda für die Bienenzucht' hetgeen mij als muziek in de oren klonk.

Ledenregister

*In de dierenwereld is een ledenregister ingesteld,
Daar worden onder meer de mieren en spinnen geteld;*

*En de man die dat doet, dus de leider daarvan,
Is Bartholomeus Wortelman.*

*Om te beginnen
telt hij de spinnen,
telt hij de mieren
en andere dieren,*

*dan telt hij de torren en zegt: Allemachtig
het zijn er tienduizend vijfhonderd en tachtig!*

*Hij heeft al die beesten eerst op moeten stellen,
zo achter elkander, dan kon hij ze tellen,
ze lopen in lange rijen voorbij:
een sprinkhanen-rij en een torretjes-rij,*

*de sprinkhanen hupsen,
dan komen de rupsen,
dan komen de vlinders,
als fleurige kinders,*

*maar dan zegt Bartholomeus verwonderd:
waar blijven die bijen? Ik tel er maar honderd!*

*Toen kwam er een bij uit een andere bijenkolonie
een grimmige bij met een grimmige tronie.*

*Hij zei: compliment van de koningin
en wij doen niet mee, want we hebben geen zin!
dat lopen in rijen,
dat is niks voor bijen,
wij willen niet zeuren
maar honing gaan peuren!*

*Wij hebben geen tijd, maar de bijen die vrij zijn
die mogen er dan voor de aardigheid bij zijn.*

Maar Bartholomeus was ook niet van gister!

*Hij riep: het is hier een ledenregister!
En als ze niet meedoet, die koningin,
dan gaat ze gewoon de gevangenis in!*

*Toen gingen de Bijen
aan 't razen en zeien:
pas op, we gaan steken!*

We zullen ons wreken!

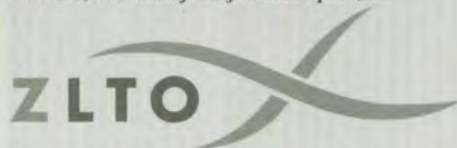
*En iedereen vluchtte, totaal van de kook,
en Bartholomeus Wortelman ook.*

*En sinds die grote ruzie kwam er
niets meer van tellen, is dat niet jammer?
Nu zul je nooit weten, Dick, Jos of Hein
hoeveel spinnen en bijen en kevers er zijn ...*

naar Annie M.G. Schmidt

Van links naar rechts: Jos Plaizier (huidige voorzitter), Dick Vunderink, Piet Muntjewerf en Jan Speelziek.

Van de Bestuurstafel

J. Beekman

Het voltallige bondsbestuur vergaderde op 10 april 2002 in het huis van de ZLTO te Tilburg.

Notulen bestuursvergadering 20 februari 2002 Deze zijn op een paar kleinigheden vastgesteld en ondertekend, met blijk van waardering voor de samensteller.

Ingekomen stukken en mededelingen

Door de voorzitter; deze geeft aan twaalfmaal onderweg te zijn geweest voor de bijenhouderij, diverse vergaderingen te hebben bezocht, waaronder die van de bedrijfsraad.

Uit de Bedrijfsraadvergadering d.d. 25-03-02

- Na het vertrek van dhr. Dick Vunderink is voorlopig dhr. J. Beekman als voorzitter van de Bedrijfsraad aangesteld.

- Advisering over het Nationale Onderzoekprogramma 2003, ook aan de aanwezige mensen van Laser. Het onderzoekprogramma wordt uitgevoerd door de PPO, sector Bijen. Door de commissie, aangesteld door de Bedrijfsraad is in korte tijd zeer goed werk geleverd. De volgende programma's zijn bekeken en de prioriteitsvolgorde is vastgesteld:

1. Geïntegreerde duurzame bestrijding van de varroamijt;
2. diagnostisch onderzoek van ingezonden monsters dode bijen door Praktijkonderzoek Plant en Omgeving, sector Bijen;
3. honingonderzoek op kwaliteitsseisen en botanische herkomst. Eén voorstel is door de Bedrijfsraad afgewezen namelijk honingwinning volgens HACCP.

- Financieel verslag over de financiën van de Bedrijfsraad door de secretaris. De kascontrole zal geschieden door dezelfde personen die de kas controleren van het maandblad Bijen.

Voor verdere informatie wat betreft de volgende onderwerpen zie het maandblad Bijen.

- Bijengezondheidszorg, cursusboek bestuiving en drachtplantengids (deze gids staat op de site van de Bijenhoudersvereniging ZLTO), de uitgebrachte CD zal nog nader bekeken worden door de leden van de Bedrijfsraad. Overleg op het Ministerie LNV, organisatie bijengezondheidszorg en AVB. Stand van zaken Stuurgroepen Bedrijfsraad 2000.

Door de secretaris:

- Een scala van onderwerpen verscheen bij de secretaris op zijn bureau. Al deze vragen in brieven, telefoongesprek-

ken en e-mails worden behandeld vooraf aan de bestuursvergadering door de secretaris en de voorzitter, om meer tijd te hebben voor zaken die op de agenda staan. De punten die door het bestuur besproken moeten worden, zoals subsidieverstrekking, decoraties en dergelijke komen in de vergadering aan de orde.

• Wat subsidie betreft, geef altijd goed op waarvoor u de subsidie aan wilt vragen, of er bijenproducten verkocht zijn, schoolbezoek, lezing en dergelijke.

Evaluatie jaarvergadering 6-04-02

Voor het verslag van deze vergadering zie Bijen 11(.): (2002) door M. van Iersel en de site van Bond van Bijenhouders ZLTO.

Amerikaans vuilbroed

Stand van zaken inzake het gesprek met ministerie LNV in algemene zin over de bijenhouderij en AVB. De secretaris doet hierover verslag. We weten allemaal wat de problemen binnen de bijenhouderij zijn, varroabestrijding, AVB, registratie van imkers en bijengezondheidszorg. Een volgende afspraak is gepland.

• Vier leden van onze bond, ziektebestrijding, zijn naar het overleg in het bijenhuis te Wageningen over AVB bestrijding geweest en zullen daar nog verslag van uit brengen.

Studiedag 9 november 2002

Het onderwerp wordt 'bestuivende insecten'.

Evaluatie tuinidee 2002

De rekening is afgesloten met een verlies. Het bondsbestuur wil deze vorm van PR handhaven. Op de begroting van de bond dient in het vervolg een post PR opgenomen te worden. Wat het rendement (beginnende imkers) is, kan bijna niet worden nagegaan. De ± 90.000 bezoekers komen uit heel het land en het zal wel zo zijn dat wij het oriënterende gesprek voeren met een aspirant imker en deze zich later meldt bij ons of bij één van de andere organisaties. Zo hoort het ook.

Toewerken naar één bijenhoudersorganisatie

Het rapport van dhr. J. van Zevenbergen is aan de Bedrijfsraad aangeboden. Uw bestuur heeft volgens afspraak voor 25 april 2002 gereageerd. Het voorgestelde model federatie en wat dat inhoudt zal verder uitgewerkt dienen te worden. Zie ook het verslag in Bijen van de secretaris stuurgroep Bedrijfsraad 2000 dhr. P. van Schaik.

Voor meer informatie over het bovenstaande kunt u terecht bij het secretariaat, 013-5836350 of op onze site www.bijenhouders-zlto.nl.

advertenties

De Immenhof

Alle bijenmaterialen voor de moderne imker

* Aanbieding:

vuren Spaarkast	€ 88,50 per stuk
5 stuks à	€ 79,50 per stuk

Geopend: Zaterdag van 8.00 - 12.00 en na telefonische afspraak. Harremaatweg 36, 3781 NJ Voorthuizen, 0342-472837 / 0653182006 info@immenhof.nl / www.immenhof.nl

t/m 28 juli Weert

Overzichtstentoonstelling met als thema 'De bij en wij', in het Natuur- en Milieucentrum 'De ijzeren man', Geurtsvenweg 4. Dagelijks geopend (behalve op maandag) van 13.00-17.00 uur, toegang gratis. Inl.: 0495-524893.

t/m 20 oktober Haarlemmermeer

De Floriade is open! Bezoek het bijenpaviljoen 'Bee-at-home'. Zie ook www.bee-at-home.nl. Zie ook de vorige nummers van Bijen.

t/m 1 november Hilvarenbeek

Excursies PPO Sector Bijen (voorheen Ambrosiushoeve): - individuele bezoekers: op werkdagen van 09.00-17.00 uur, toegang gratis, wel even melden op kantoor. - Groepen onder deskundige leiding op afspraak: ma. t/m zo. (vanaf 10 mei ook 's avonds). Kosten: volwassenen €2,30 p.p. met een minimum van €23,-. Scholen €1,60 p.p. met een minimum van €16,-. Inl.: 013-5833340, fax 013-5439155 of E-mail: InfoBijen@PPO.DLO.nl

193

23 juni Reusel

Open dag met bijenmarkt bij de 'Bijencirkel' van St. Ambrosius aan de Burg. Willekenslaan van 11.00-17.00 uur. U kunt wandelen in de drachtplantentuin en de bijenhal (met demonstratiekasten). De toegang is gratis. Inl.: P. Lauwers, 0497-642904 of Pierre Sanders, 0497-642168 of www.go.to/reuselsebijen

23 juni Overloon

Imkervereniging Regio Venray houdt in haar bijenstal in Zoo Parc Overloon, Stevensbeekseweg 19-21, een demonstratie 'koninginnen merken'. Zie Bijen 11(5): 147 voor de kortingsbon. Inl.: J. Kamps, 0478-692670.

29 juni Hilvarenbeek

Extra werkdag op zaterdag voor diegenen die op de vrijdag niet kunnen. Van 09.00-17.00 uur wordt er uitsluitend gewerkt in het arboretum o.l.v. tuinchef Janus Verhoeven. Inl.: 0344-611123.

30 juni Overloon

Imkervereniging Regio Venray houdt in haar bijenstal in Zoo Parc Overloon, Stevensbeekseweg 19-21, een demonstratie 'honing slingeren'. Zie Bijen 11(5): 147 voor de kortingsbon. Inl.: J. Kamps, 0478-692670.

30 juni Budel

Open dag bij imkervereniging 't Wilgenroosje van 10.00-17.00 uur. Inl.: M. Clement, Tel. 0495-491552, e-mail: fam.clement@planet.nl